

213. M. II, 38.

H. 5, 1.

X 187 9558

II m
10

DISSERTATIO
DE
DIPLOMATIS
GERMANIAE IMPERATORVM ET REGVM
QVAM

DEO BENE IUVANTE
IN ALMA GISSENSI VNIVERSITATE
PRÆSIDE

VIRO CELEBRATISSIMO

D. JO. NICOLAO HERTIO
IUCTO ET ANTECESSORE
PATRONO ET PRÆCEPTORE
SVO OPTIMO

A. CALEND. SEPTEMBR. A. C. cl^o l^o c^o IC.
PVBLICÆ ET SOLEMNI ERVDITORVM
DISQVISITIONI

SVBMITTIT

FRIDER. LVDOVICVS WALDNER
DE FREVNDSTEIN.

GISSÆ HASSORVM,
EXCUDIT JOH. REINHARDVS VVLPIVS VNIV. TYP.

DISSERTATIO
DE

DIPLOMATIS
GERMANICAE IMPER-
RATORVM ET REGVM
QVAM

DEO BENE IVVANTE
IN ALMA GIESSENSI VNIVERSITATE

D. JOHANNES NICOLAUS
DOCTOR ET ANTECESSOR
PATORNO ET PRAECEPTORE
SVO OPTIMO

A. CALEND. SEPTEMBR. A. C. M. DC. XC.
PVBLCÆ ET SOLEMNI ERVDITIONVM
DISQVITIONI

FRIDER. LVDOVICVS WALDNER
DE FREVNDSTEIN.

GIESSE HASZORVM
Excudit Joh. Reinhardus Varivus Vni. Typ.

7. N. D. A.

DE

DIPLOMATIS GERMANIÆ
IMPERATORUM ET REGUM,
DISSERTATIO.

PROLOGUS.

De Instituto Scriptionis hujus.

UMà fide diplomatum, quæ Imperatorum vel Regum Germaniæ nomina præferunt, non rarò jus in integras Regiones aut magni momenti Regalia pendeant, quod complures eæque illustres testantur disceptationes, * nec desint falsi exempla, operæ pretium duximus, si in compendio regulas quasdam proponeremus, ad quas, velut Lydium lapidem, diplomatum illorum veritas exploretur. Primus ætate hâc nostrâ in modum artis aliqua circa hanc rem componere instituit Daniel Papebrochius cum Sociis, in vastissimo de actis Sanctorum opere, *propylei antiquarii parte primâ ad tom. II. Aprilis*, quibus alia addidit ad menses sequentes, arcano, nisi fallimur, proposito, ut Ordinibus antiquioribus, quorum opes tabulis istis præcipuè innituntur, fulcra quædam subtraherentur. Quod occasionem dedit D. Joannis Mabillonii *libris sex incomparabilis de re diploma-*

A

tica

tica operis, qui, ut per literas nuper accepimus, nunc in eo-
quoque est, ut catalogum congerat Diplomatum omnium ex-
tantium; forte etiam postea, quâ est indefessâ industriâ, Codi-
cem diplomatum ipsorum daturus. In Germania idem ten-
tasse credimus Benjaminem Leuberum, *libro von alten Privile-
gien* / ad quem nos aliquoties is rejecit in *disquisitione doctis-
sima de stapula Saxonica*. 1) Quanquam librum istum, diligen-
ter etiam quæsitum, nondum videre licuerit, ut dubitari que-
at, an unquam in lucem publicam fuerit editus. Ante ipsum
specimen insigne dedit Nicolaus Zyllesius in *defensione Abba-
tia Imperialis S. Maximini*, cujus libri pars tertia syllogen di-
plomatum exhibet singulorum Regum atque Imperatorum à
Pipino usque ad Maximilianum I. Nec minus docta est Her-
manni Conringii censura, qua Coenobii Lindaviensis diplo-
ma, Ludovico sive Imperatori sive Regi adscriptum, oppugna-
vit. Nam quæ ei opposita ante paucos annos apologia, an
apud cordatiores applausum mereri possit, dubitamus, præ-
sertim si cogitetur, quam non decuerit virum citra controver-
siam doctissimum & de literis optimè meritum tam indignis
modis exagitare. Nos neutiquam in comparationem curæ
atque ingenii, sed utne omnino expertes sint elegantissimæ
disciplinæ, quorum intererat in Academiis vel gustum rerum
harum saltem capere aliquem, ductis à Francorum Regum
initiis (Franci enim veri majores nostri sunt) ad nostra usque
tempora observationibus, strictim ac ordine nonnulla prose-
quemur, verum Hieronymi *Apologia ad Pammachium* verba
prius nostra facientes: *aut profer meliores epulas, & me convivâ
utere, aut qualicumque nostrâ cœnulâ contentus esto.*

r.) Dieta dis-
quisition.
n. 614, n. 623

* Nec desint falsi exempla) vid. *Caput inter dilectos 6. X. de fide in-
ferum*, prolixè Auctor *der Lindauischen Ausföhrung* lit. 222222 p.
270. *Limnæus tom. 2. Addit. ad l. 7. c. 2. p. 65.* Audiamus Josephum
Scaligerum epist. 348. ad Carolum Labbæum. *Quis tam cæcus, ut
non videat, quantum sibi homines permiserint, quibus plus otii quam si-
dei*

dei superfuit: Ego multa Monasteriorum, Capitulorum, Episcopatuum
 Diplomata vidi, Regum, Imperatorum, Ducum, nomina, & scriptura
 vetustatem præferentia, quæ vix ulli commentitia esse soboluit, nobis au-
 tem primo oculi conjectu odore falsitatis suæ nares percusserunt. Cujus-
 modi illud de donatione Alberici Episcopi, in fine operum Agebardi. Anno
 DCCCXXX. Kalend. Decembr. indictio erat IX. non VIII. à XXIV. se-
 ptembr. Nondum enim indictione Romanâ Gallicana Ecclesia uteba-
 tur. Epacta erat secunda, non quarta decima. Erat annus XXVII. non
 XIV. Imperii Ludovici. Hæc $\Psi\upsilon\delta\epsilon\pi\iota\gamma\pi\alpha\Phi\alpha$ ideo Reges veros & veras
 præferunt donationes, quia de illis constabat. De annis autem Regum
 & Epactis ideo erratum, quia veris diplomatis vel incendio vel aliâ vi
 majore amissis, instauranda fuerunt instrumenta, ne prædiis donatis frau-
 darentur monasteria. Sed qui instrumenta commenti sunt, Reges qui-
 dem nominare & prædia donata designare potuerunt, quod memoria eo-
 rum tradita per manus esset; annum autem Regis, indictionem, & cetera
 id genus certò referre per imperitiam non potuerunt. Eruditorum enim
 est, non autem $\tau\upsilon\chi\acute{o}\nu\tau\omega\nu$ ea designare.

SECTIO I.

De Diplomatis Germaniæ Imperatorum ac Regum in genere.

§. I. **P**artitio dicendorum. Nimi-
 rum *IN DIPLOMATIS
 SPECTANTUR EXTER-
 NUM*, ut

- §. II. *Lingua.*
- §. III. *Linguae genis.*
- §. IV. *Litera.*
- §. V. *Literarum ductus.*
- §. VI. *Notæ numerales sive cifra.*
- §. VII. *Monogrammata.*
- §. IIX. *Sigilla.*
- §. IX. *Liquor.*

§. X. *Materia*, in qua scri-
 bitur.

§. XI. *INTERNUM*, Res
 quæ diplomate continen-
 tur *in principio.*

§. XII. *In medio.*

§. XIII. *In calce*, ut *subscri-
 ptio Regis.*

§. XIV. *Notariorum sive
 Cancellariorum.*

§. XV. *Annotatio loci.*

§. XVI.

§. XVI. Temporis.

§. XVII. Sigilli appositio.

§. XIX. Appendix de forma di-

plomatum ex vetere scriptore.

§. XIX. De diplomatis
Wenceslai.

§. I.

IN * Diplomatis Imperatorum & Regum duo spectantur, externum & internum. Externum, ut lingua, cui inseriuntur literæ, numeri, aliaque signa, ut * monogrammata (hoc est, abbreviatæ nominum notæ, sive nomina compendio descripta, ac certis literarum implexionibus concinnata, quibus hodie ferè similes sunt Mercatorum characteres, vasis ac sarcinis inscripti) & sigilla ad præstandam rebus scriptis auctoritatem inventa, tum liquor, quo scribimus, & materia, cui inscribimus. Internum res est, quæ scribitur, spectanda vel in principio, vel in medio, vel in calce: ubi occurrunt subscriptio nominum, temporis, loci, & subsignatio.

* In Diplomatis) ita nuncupabantur privilegia Imperatorum, Ducum, Comitum, & ab iis distinguebantur *chartæ*, quæ erant Episcoporum, Abbatum, privatorum, ut observavit Joachim. Vadianus de *Colleg. monasteriis* L. 2. à princ. Quanquam distinctionem hanc perpetuam non esse, vel illud evincat, quod Marculfus Monachus chartas in Regales & non Regales distinxit. Ipsi Imperatores non rarò diplomata sua chartas solebant insignire. Vide diplomata Adamo Brementensi subjecta num. 14. 15. 16. 17. 18. 19. Regales etiam præcepta dicebantur, & idem significabant, quod hodie literæ patentes. Rescripta sigillata synecdochi è sigilla quoque nuncupata v. LL. Longobardorum L. 2. tit. 55. ff. 2. Bojorum c. 14. Add. Leg. Alemannorum tit. 23. §. 4. Planè ut *Cyridia* apud Græcos posteriores. v. Strauchius de *statut. à summo Princip.* §. 43. & Constitutiones Imperatorum aureæ Bullæ audierunt, ut illa Caroli IV. Sigismundi, apud Goldastum, tom. 1. *Constitut.* & aliorum. Diploma & auctoritas mediæ ætate idem notarunt. v. A. Matthæi not. & observat. ad *annal. Egmondan.* c. 17.

* Monogrammata, hoc est abbreviatæ nominum notæ) Jacob. Sirmondus

mondus in not. ad Capitul. Caroli Calvi p. 791. edit. Baluz. Monogramma, inquit, erat nota & character, ut cum litera unica videretur, unde monogramma est dictum, omnes tamen nominis literas exprimeret.

§. II. Linguam quod attinet, Latinæ in conficiendis tabulis usus ad Rudolphum usque primum perpetuus fuit. Ut enim aliqua etiam ex Carolino ævo supersint, * Francico, hoc est, Theodisco sermone conscripta monumenta, ut * Odfridi Monachi Wizanburgensis sive Weissenburgensis Ordinis S. Benedicti volumen Evangeliorum, integris rythmis Theodiscis compositum, & in quinque libros divisum, nec non ejusdem Theodisca paraphrasis prosaica, singulis cujusque Psalmi latinis versiculis subjuncta; Carolus quoque M. Grammaticam Theodiscam exorsus sit, ab eodem Odfrido absolutam & auctam; adhæc nuper Jctus excellentissimus Joh. Schilterus 1.) satis probabile fecerit, Francici Imperii Germanicæ originis populos suâ, hoc est, vernaculâ linguâ scriptas leges habuisse: *) tamen nondum proferri potuit diploma teutonico sermone ante Rudolphi I. Regis tempora conscriptum. Hic verò An. M CCLXXIV. statuisse dicitur, ut posthac, ob inscitiam Nobilitatis, Principum & Pontificum edicta atque privilegia in Teutonum linguâ ederentur. Quanquam Limnæus 2.) hoc in dubium vocet. Certè Rudolphi Constitutio illa nusquam comparet, * & ab illo tempore Rudolphi ipsius & successorum usque ad Fridericum III. infinita non minus latino quam vernaculo sermone conscripta diplomata leguntur.

* Francico, hoc est, Theodisco sermone) Patria enim Francorum lingua haud dubiè fuit Germanica, quanquam postea à devictis populis, Gallis in primis, qui latina lingua ut aliæ Romani Imperii provinciæ, utebantur, aliam addiscerent, sed ad regulas Grammaticæ constructionis non exactam, & proinde rusticam ab antiquis Francicarum rerum scriptoribus appellatam. Hinc Odfridus apud Lambecium l. 2. Bibliothec. Cesar. c. 5. p. 427. quam vocavit Theodiscam linguam, vocat *Frenkisa Zungun*

* Odfridi volumen Evangeliorum) v. Idem Lambecius d. l. c. 5.

1.) Præfat: ad Jus Feudal. Alemanic. §. 6. seq.

2.) Ad Capitular. Caroli V. art. 14. p. 212. conf. l. 1. Jur. publ. c. 6. n. 60. & Tom. I. addit. Conring. de origin. Jur. German. c. 27. p. 161. Maurit. de Recept. Imper. §. 28, 29.

* Ejusdem theodisca paraphrasis) v. idem Lambecius d. l. 2. c. 8. p. 757. seq.

* Carolus quoque M. Grammaticam) Eginhardus libro de vita Caroli M. quem ex M. SS. Codice Cæsareo edidit laudatus Lambecius d. c. 5. p. 263. seq. Inchoavit & Grammaticam patrii sermonis, Mensibus etiam juxta propriam linguam vocabula imposuit, cum ante id temporis partim latinis partim barbaris nominibus pronunciarentur. V. de Grammatica hac ab Odfrido absoluta & auctâ testimonium Trithemii apud Lambec. d. c. 5. p. 463. & p. 465.

* Tamen nondum proferri potuit diploma) Maximilianum I. Imper. suâ ætate magnum statuisse præmium illi, qui ostendere posset instrumentum ante quingentos annos scriptum, auctor est Beatus Rhenanus l. 2. rerum Germanicarum. De duobus Germanicis diplomatis à Julio Cæsare & Nerone Austriae datis, quod conficta sint, post Cuspinianum in Austria, videatur Lambecius l. 2. Comm. Bibl. Cæsareæ c. 8. p. 9. 62. seq. ubi Petrarchæ integram ejusdem sententiæ epistolam subjungit.

* Et ab illo tempore non minus latino quam vernaculo sermone.) Idem in chartis Principum Germaniæ observare est. Chartas omnes à Landgraviis Hassiæ antehac latino sermone datas Franckenbergæ; at quam Henricus Hass. Landgravius ibidem A. 1371. dedit, forte primam esse in vernacula nostra, observavit A. Chronici Franckenbergensis ad d. A. De Silesia Joachimus Cureus in Annal. Gent. Siles. part. 1. p. 109. & part. ult. p. 311. Carolo IV. Imperante in Silesia invenio linguam Germanicam fuisse excultam, eamque usurpari cœpisse in scribendis literis & monumentis publicis, cum antea solius lingue latine in talibus scriptionibus esset usus.

§. III. Linguae genius ut pro temporibus variat, ita ad detegendam chartarum falsitatem permultum valet. Sane vocabula quoque ætatem habent suam, & quod olim nunquam vel rarò, insecutis postea temporibus frequentius usurpari cœpit. Heic critice usum suum monstrat, quod compluribus exemplis illustrari posset, sed unum sufficiat. Aliqui i.) velut indubitatum ponunt, Francicos Reges primæ & secundæ stirpis, ut & Saxonicos Imperatores, cum de se loquuti sunt, potestatem suam nunquam Majestatem insignivisse, sed

i.) Benj. Leuber. disquisit. de Stapula Sax.

ejus

eius loco *Celsitudinis nostræ, Serenitatis nostræ, nostri culminis excellentiam, Celsitudinem, Amplitudinem* dixisse. Verum ut hoc plerumque factum esse largiamur, ita vocabuli *Majestatis* usum fuisse nullum, negamus. Etenim in diplomate Ludovici Pii A. 838. apud Nicolaum Schaten 2.) est: *ut eadem nostra Majestatis largitio futuris temporibus inviolabilis permaneret*: In ejusdem præcepto, quo Fuldensi Monasterio prædium Uresprungen donavit, apud Browerum: 3.) *Placuit idem donarium nostrum cum nostræ imperialis dignitatis præceptione munire, & sigillo nostræ Majestatis insignire*. In præcepto Lotharii Imperatoris A. 848. apud Baluzium *in append. actor. veter. ad Capitularia Franc. n. 71. Archiepiscopus nostram accedens Majestatem*: In præcepto Karoli Burgundiæ Regis, Ludovici Pii filii, A. 855. apud eundem Baluzium *d. l. n. 77. nostram deprecatus est Majestatem*: In Præcepto Ottonis Regis Francorum A. 888. apud Baluzium *d. l. n. 121. Regiæ Majestatis consuetudinem studemus*.

§. IV. Literæ Germanicæ demum Friederici II. tempore inventæ sunt. Antea igitur quicquid primum vernaculo sermone scriptum, non nisi latinis literis exaratum, in autographis deprehendimus, idque adhuc in scriptis Rudolphi I. Regis tempore observare est. Sic testatur Lehmanns, 1.) *daß K. Rudolffs Reichs-Abscheid mit alten Lateinischen Buchstaben geschrieben seye*; De diphtongis notari meretur, sub Merovingis & Carolidis Regibus duabus literis non in unum collatis scriptos inveniri: idque etiam sub Saxonibus Imperatoribus obtinuisse, quæcunque supersunt probæ notæ diplomata testantur. 2.) At postea magis invaluit, loco diphtongi *ae* unam literam e poni. De literis HL, CL, quæ initium dabant nonnullis nominibus propriis, est insignis observatio apud le Blanc 3.) in tractatione historicâ de monerâ Francicâ, quâ libet transcribere: *Les anciens François n'ajoutoient ces deux Lettres CH, ou jointes ensemble ou separement, au commencement*

n. 1533 conf. Christiani: Francisci Paullini dissertat. histor. ric. 15. § 2. seq. Mabillon. L. 2. de re diplom. c. 6. §. 5. 2.) Lib. 2. annal. Paderbornens. ad d. A. 3.) l. 3. Fuldens. Anriquitat. c. 13.

1.) l. 5 Chr. Spirens. c. 108 2.) v. Conring. Censur. diplomat. Ludoviciani c. 17. p. 316. seq. Mabillon. l. 2. de re diplomat. c. 1. §. 11. 3.) Traité historique des Monnoyes de France p. 47.

commencement de certains mots, que pour rendre la prononciation plus forte; c'est pourquoy la pluspart des Auteurs étrangers, comme Cassiodore & quelques autres retranchent ordinairement ces deux Lettres des noms, ou elles n'ont été mises, que pour marquer la prononciation rude des premiers François. Les François mesmes les ont souvent obmises. Dans un Titre de l'An 520. Clothaire est aussi nommé Lothaire: & l'on verra sur des monnoyes de cette premiere Race, que Childebert & Hildebert sont la mesme chose, aussi bien que Cherebert & Ereberr. Sur celles de la seconde Race on trouuera indifferement HLudovicus & Ludovicus, HLotharius & Lotharius. Quelques sçavans se sont imaginé, que la lettre H mise au commencement du nom de nos Rois, par les anciens François, lesquels étoient sortis de l'Allemagne, signifioit Seigneur, à cause que le mot Latin Herus, ou Her en Allemand, qui signifie Maistre, commencent par cette lettre. Ils appuyent leur sentiment par l'exemple des Latins, qui pour donner à leurs Empereurs le titre de Dominus, se contentoient de mettre un D au commencement de leur nom. Je souscrirois volontiers à leur opinion, si cette pensée, qui est plus ingenieuse que solide, n'étoit détruite par plusieurs Monnoyes, qu'on verra sous la seconde Race, & sur lesquelles la lettre H est mise au commencement des noms de plusieurs Villes: comme HTURONUS, HBAJOCAS, HREDONIS &c. Il seroit ridicule de vouloir qu'en cet endroit elle signifiait Dominus ou Herus, ainsi qu'on le pretend. Erravit quoque Franciscus Guillimanus 4.) scribens, literam C. in ejusmodi nominib⁹ idem notasse quod König. Hâc enim ratione omnes, & sacerdotés & monachos & nobiles & plebejos, Reges fuisse concedat necesse est, quorum nomina in veteribus instrumentis & legibus Francorum ita scripta & picta observantur. Quare Schobingero videtur, morē istum ex barbara illâ & imis de faucibus ductâ prononciatione, quâ Helvetii hodieque laborant, natum esse. Non minus notandum, quod de mutatione lit.

3.) Valfridus Strabo de Rep. Eccles. c. 7.

4.) v. Barthol. Schobinger in addit. ad Joann. Vadiani faragin. antiquit. præfat. pag. 81.

a, in O,

a. in o, nominibus imprimis propriis solitâ Christophorus Gewold. 5.) his verbis: *Parum interest, utrum Erehenbaldum sive Erehenboldum scribas: utraque enim scriptura usitata est, nec diversum hominem facit, & frustra sunt, qui Wiliboldum à Wilibaldo & Waniboldum à Wanibaldo discernunt. Quoties in istis Germanicis vocabulis mutatur a in o, ut Reginaldus Reginoldus, Reinaldus Reinoldus, Arnaldus Arnoldus & similia? neque ulla certa scribendi ratio in his Anglicis, Saxonis & Alemannicis vocabulis observatur, ut observare licet tam in impressis, quam in calamo exaratis Codicibus.* De litera i & y animadvertit Mabillonius: 6.) Illam in vetustis monumentis nusquam cum puncto inveniri, & demum incunte seculo XV. puncto, quod hodie retinemus, insigniri cœpisse: hanc verò frequenter cum puncto in medio, aliquando cum singulis punctis in utroque apice ascriptis, imo aliquando etiam sine puncto occurrere. Verum heic locum habet Quintiliani 7) illud: *Orthographia quoque consuetudini servit, ideoque saepe mutata est.*

5.) Ad Hundii Metropol. Salzburg. tom. 1. de Ratisbon. Episcop. p. 246.

6) L. 1. de R. D. c. 11. §. 19

7) l. 1. O. 7.

* Les anciens François) Apud Gothos etiam H literæ L præfixum, præter infinita alia testimonia, vel ex HLudovici vel Hludus vocabulis apparet, quæ sic scripta in vetustis saxis monumentisque reperiuntur, ait Joann. Schefferus *de antiquorum torquibus syntagmate* §. 12.

§. V. Literarum ductus variavit. Meroveadæ uniformi eoque minutiore scribendi genere in diplomatis usi fuere. Quod *barbarum* ob asperitatem & difficultatem dudum vocaverunt. Ast in diplomatis Caroli M. & Ludovici Pii omnibus scriptura ad Italicæ formam accedens deprehenditur, quod genus propterea *Carolinum* appellat D. Mabillonius, 1.) Præterea observamus, hanc scribendi rationem, etiam Germanis Imperatoribus usitatam, in propriam ipsorum tandem mutavisse, & præterea tremulam scripturam in majoribus literis imperantibus Ottonibus inventam esse. Ab breviaturæ jam sub Merovingis & postea Carolingis fuerunt

1.) l. 1. de Re diplomat. c. 11, & in subjunctis specimenibus.

B

usitata,

usitatae; sub his praesertim in vocabulis saepius occurrentibus, *Dni Domini, Di Dei, Ihu Iesu, Xpi Christi, scti sancti, nri nostri,* & similibus. At postea magis invaluerunt, ut docent specimina apud Mabillonium.

§. VI Notarum sive characterum numeralium in vetustis diplomatis usus unus fuit, quibus Romani olim usi. Ubi inprimis insignes sunt observationes Mabillonii. 1.) At vulgares notae, quas vulgò cifras vocamus, quo tempore quibusve auspiciis primum inventae & post in usum Europae introductae fuerint, inter eruditos hodie non adeo expeditum est. Nota est opinio Josephi Scaligeri, * cifras illas ab Arabibus, & quidem à Mauris ad Hispanos, ab his ad reliquos Christianos transisse, de quo vide observata Conringio. 2.) At Kircherus 3.) longius progreditur, & Arabes ab Indis eas accepisse scribit. Stephanus le Moine 4.) prolixè contendit, ab Arabibus & Indianis per Saracenos in Europam delatas. Papebrochius addit: 5.) earum usum ante bella sacra minimè notum fuisse Europæis. Mabillonius 6.) ante sec. XIV. nullum earum usum se deprehendisse profitetur. Enimvero mensa Pythagorica, quam Boëtius, seculi sexti scriptor, in libro *MS. de geometria* habet, & in excerptis beneficio Grævii & Thulemarii vulgavit doctissimus Auctor *der monachischen Unterredungen* 7.) notas continet à Zifris illis non adeo abludentes, & cum Persicis numeris, quæ in Velseri tabulis æquinoctialibus exhibentur, mirificè congruentes, ut idem jam laudatus Auctor notavit, simulque non improbabile fecit, cifrarum hujusmodi usum jam sec. XII. & XIII. in Germaniâ nostrâ fuisse.

* Cifras illas ab Arabibus) Hinc A. *σὺ γ γρονος* de gestis Baldewini Trevirens. Archiepiscopi & Henrici Imper. Germani sui de Lucenburg. l. i. c. 8. circa A. 1306. velut singulare memorat, Baldewinum illum in Parisiensi studio Arabicis arithmethicisq; figuris scripsisse.

§. VII, Monogrammata à Carolo usque M. (qui ut auctor

1.) l. 2. de Re diplom. c. 28. §. 11. seq.

2.) Censur. diplom. Ludo. vic. c. 17.

3.) In Arithmolog. part. 1. c. 4.

4.) Tom. 2. var. Sacror. p. 785. seq.

5.) Ad 2. April. propyl. part. 2. n. 20.

6.) d. c. 28. §. 1.

7.) Mens. Junio. An. 1693.

auctor Eginhardus est, scribendi difficultate laborabat)* ad Fridericum usque tertium viguerunt. Expressa ea per singulos Imperatores ac Reges in Sebastiani Munsteri prioribus Cosmographiæ editionibus, Stradæ Cæsaribus, Zyllesii supra laudati libri parte tertiâ, Caroli Cangii *Glossario*, voce *monogramma*, habentur. Fridericum illum & Maximilianum I. Imperatorem per quàm rarissimè ea usurpasse observamus. * An Meroveadæ in usu habuerint, dubitatum, ob incertam diplomatum, quæ illa præferunt, fidem. Cæterum in monogrammatibus ipsis est diversitas: Etenim sub Carolo M. & deinceps ea proprii tantum nominis characteres continent: Ast post Conradi Salici tempora etiam Regiæ dignitatis nomina habent, prout innumera vera & genuina veterum Regum diplomata ostendere, testis est locuples idem Zyllesius, 1.) & pluribus docuit, expressis ipsismet monogrammatum formis, Papebrochius. 2.) Forma quoque variabat. Caroli M. monogrammata erant cruciformia. At Ludovico ejus filio & successoribus forma quadrata placuit, usq; ad Henricum S. qui cum nonnullis successoribus formam crucis adhibuit. Tres cruces, ait D. Mabillonius, 3.) ad monogrammata Germaniæ Imperat. appositas non semel advertimus, sed vulgari nostro atramento. Cujus rei exempla extant in diplomatis Henrici III. apud Hundium Metropoli Salisburgensi. 4.) Illud observatu dignum, quod ex inspectione chartarum à sec. XII. scripsit D. Ant. Matthæi, 5.) si bulla appensa, nullum monogramma adhibitum.

1.) Def Abbat. S. Max. part. 2. p. 59.

2.) Propyl. c. 4. §. 54. seq.

3.) l. 1. de R. D. c. 10. §. 4.

4.) Tom. 1. p. 472. seq. & tom. 2. p. 25.

5.) L. 4. de Nobilit. c. 17 p. 1026.

* Ad Fridericum usque III. viguerunt) Superiore seculo ea defuisse, annotavit suo tempore Jacob Spiegelius in Austriaca Bartolini. Fuit autem Spiegelius Maximiliani I. Imper. Secretarius & Consiliarius, teste Bzovio l. 19. *Ann. sub A. 1518. n. 11.*

* An Meroveadæ in usu habuerint) *Pauci ex Merovingicis, (ait Mabillonius l. 2. de R. D. c. 10. §. 10.) eo usi sunt in diplomatis, nec alii, utputo, quam qui præ imperitia nomen suum scribere non valebant. Hos inter censendi sunt Chlodovei duo, secundus, ac tertius, amborumq; matres, Balsechildis & Chrodechildis Regina. Apud eundem*

dem Mabillon, *l. 5. de R. D. tab. 18.* diploma ex cortice, magnâ ex parte excisum & exesum, exhibet monogramma Chlodovei junioris & Reginae matris Nantechildis. Alii monogrammatibus abstinerunt. Le Blanc inter complures Merovingicae stirpis Regum nummos, nullum proferre potuit, qui monogramma habeat, licet tales Carolingicae familiae Regum nummi perquam multi apud eum extent.

§. VIII. In sigillis (quae signa etiam Romani nuncupabant) imprimendis Reges Francorum Merovingicae stirpis ut plurimum usi sunt annulis, quibus nomen suum, addito solo titulo, *Rex Francorum*, in circulo cum imagine descriptum, exhibebant. Imago haec sive effigies non protendebatur ultra collum, praeter effigiem Childerici postremi, quae thoraccata est, ut & effigies Carolidarum. Quorum effigies à Merovingicis in illo quoque differebant, quod haberent varias inscriptiones, ut illa Caroli M. *Christe protege Carolum Francorum Regem*. Et quod in nummis capita Meroveadarum gemmeo diademate cincta conspiciuntur: 1.) At Carolidarum capita pleraque laureum diadema ornavit. Ut nummi quidam Caroli M. & plures Ludovici Pii apud Le Blanc 2.) & alios * nec non sigilla in diplomatis non paucis demonstrant. 3.) Sigilla ipsa fuere affixa, non pensilia. Et quidem sub Carolidis charta in crucis modum incisa, & quatuor incisurae angulis revulsis, appositae utrinque cerae per fissurae spatium in unum coagmentatae, in antica parte imprimebantur. Quod sub Saxonis quoque Imperatoribus usitatum, his verbis docet Benjamin Leuberus. 4.) *Keyser Otto M. hat keine güldene Zeichen/ aureas Bullas, zu geben gepflogen/ sondern alle Diplomata und Originalia, welche dießfals fürkommen/ haben keine Zeichen und Sigilla von Gold gepreget und geschlagen/ sondern nur von Wachs/ und zwar von weissen Wachs geformiret. Ist auch nicht zu verspühren/ das solches Wachs/ wie heutigs Tages bräuchlich/ in hölzerne/ kupferne/ silberne oder güldene Capsulen eingedrucket gewesen/*

1.) v. Le Blanc
traité histo-
rique des
monnoyes p.
44 seq.

2.) d. tract. p.
102. p. 106.
seq.

3.) Mabillon
l. 2. de Re Di-
plom. c. 16.

4.) Magde-
burger Sta-
pel Unfug n.
1572.

wesen ; sondern der Augenschein gibts / daß das Pergamene an dem Ort da die Siegel auffgedruckt seyn / solcher massen durchschnitten worden / daß das Pergamene Kreuzweis ganz blieben / hernach von aussen und inwendig das Wachs auff das Kreuz gelegt / das Siegel inwendig auff das Wachs / und hierdurch das inwendig und außwendig ans Pergament gelegte Wachs zusammen gedruckt worden / also daß es keines weges abfallen kan / und auff diese Art und Weise werden die Diplomata von Sächsischen Kaysern besiegelt zu seyn befunden. Unter den Schwäbischen Kaysern aber ist folgender Zeit auffkommen / die Sigilla an die Brieff und diplomata mit seidenen oder anderen Schnüren oder durchgezogenen Schnitten zu hengen / und das Wachs in sonderliche Capsuln einzutrucken. Enimverò quod heic postremo loco asserit Leuberus, * pensilia sigilla, quas Bullas vocabant, * sub Suevicis demũ Imperatoribus introducta esse simpliciter concedi nequit. Etenim Mallinkrotius 5) licet fateatur, se non reperisse, quod ab Imperatoribus nostris Germanis vetustissimis, puta Francicis sive Carolingis, & Ottonibus, quique intermedii fuerunt, bullæ aureæ appensæ fuerint, * veri putat simile, cum morem, contracto inter Ottonem II & Theophaniam Constantinopolitanam matrimonio, ad nos mansisse. Sane Leo Ostiensis 2. Chronic. Casin. 22. meminit præcepti Ottonis III, *aureo sigillo bullati*. Auctor vitæ Meinwerci Paderbornensis Episcopi c. 30. refert, Henricum II. confirmasse quædam bona isti Ecclesiæ Regiæ auctoritatis præcepto, i. e. *Imperiali diplomate, aureo sigillo bullato*. * Alia diplomatum exempla adduxit D. Thulemarius V. Cl. 6.) addatur Carolus Cangius 7.) & A. Matthæi. 8) * Verum de hujusmodi Bullarum ut & sigillorum figura & inscriptionibus alibi prolixius agendum. Unum addimus de aquila. * Eâ in bullis & sigillis primum Ludovicum Bavarum, post Carolum IV. usos deprehendo. * Bicipitem ac integram Sigismundum

5.) De Archi-
Cancellariis
Impet. p. 116

6.) De Bulla
c. 2.

7.) Glossario
V. Bullas au-
reas

8.) Not. &
observat. ad
annual. E-
gmondan.

9.) Dissert. de inferioris ævi numismatibus.

10.) De Archi-Cancel. Imper. p. 116.

dum Imperatorem, cum videret Orientalium Augustorum (qui bicipite Aquila usi) potestatem inclinare, Turcis undique eorum provincias invadentibus, primum in insignibus usurpasse, cum Mariano Socino verissimum putavit idem Cangi-
 gius. 9.) Quam conjecturam firmat, quod successores ejus Fride-
 ricus & Maximilianus I. post coronationem Romanam con-
 stanter in sigillo majore aquilam bicipitem habuere, ut se-
 quente sectione docebimus. Unam autem esse aquilam & bi-
 cipitem (quod imperitum vulgus credere scripsit Cuspinianus,) non duas, quarum una alteram alis obtegat, ut ipse putavit, si alia deessent, vel Ordinatio Monetalis Ferdinandi An. 1559. §. Wie aber 10. ibi. und des Reichs Käyserl. Adler mit zweyen Köpffen/ docuerit. Cæterum usus aurearum Bullarum adhuc hodie obtinet, quando de rebus gravioribus expediuntur augusta diplomata, teste Mallinkrotio. 10.)

* Quæ signa etiam Romani nuncupabant.) At medio ævo contra usum latinæ linguæ signum aliquaudo idem fuit quod nomen. Hinc ut maximè testium nominibus præfixa inveniatur vox *signum*, hoc modo: *Signum Wigonis*, *signum Rumberti*, vel per notam S. S. *Wigonis*. S. *Rumberti*, cave inde inferas, testes sigilla sua apposuisse, ut observavit Salmasius *de subscription. & sign. testamentor. c. 24. v. infra §. 13.*

* Nec non sigilla in diplomatis non paucis demonstrant) V. diplomata apud Mabillon. l. 5. de R. D. tab. 26. tab. 28. tab. 80. tab. 32. tab. 33. Add. duo ectypa sigillorum aureorum Ludovici Pii & Karoli Calvi, apud Baluzium in *calce notarum ad Capitularia p. 1306.*

* Pensilia sigilla, quas Bullas vocabant) Bulla dicta, quod signum Cæsaris, vel ceræ impressum, vel capsulæ cuidam ex auro & plumbo incusum, literis appenderetur, non aliter sanè quam olim Bullæ pueris prætextatis. Hinc bullare nihil aliud est, quam sigillare, & sigillum appendens bullator. v. M. Freher. *ad P. de Andlo l. 2. c. 5. p. 181.*

* Sub Suevicis demum Imperatoribus introducta) Eduardum, Regem Angliæ ejus nominis primum, ea in Angliam introduxisse, testatur Matthæus Parkerus in *vita Anselmi.*

* De Bullarum & sigillorum figura & inscriptionibus alibi prolixius

xius agendum.) Vid. interim Mallinkrot. *de Archi-Cancellar. Imper.* p. 117. & in not. p. 234. seq. Add. Sagittarii *Antiquitates Archiepiscopatus Magdeburgensis*, ubi in fronte libri exhibet sigillum Ottonis M. in sculptam habens imaginem ejus ad medium ventrem cum simplice velamento, caput, collum, & dextram, quâ sceptrum tenet, nudi, & sinistra umbellam tenentis, cum inscriptione † OTTO DĪ GRA REX.

* Veri putat simile, eum morem contracto inter Ottonem II. & Theophaniam Constantinopolitanam.) Et quemadmodum Patriarchæ apud Constantinopolitanos plumbeâ Bulla utebantur. *V. Tom. I. Juris Greco-Romani* p. 236. 242. p. 259. Ita Archiepiscopi in Germania. Nam in charta Liemari Archiepiscopi An. 1088. quam l. 1. origin. Hamburgensium attexuit Lambecius p. 146. est: *chartam hanc conscribi jussimus, & bulla plumbeâ, ut nobis mos est, signari.* De quo alibi pluribus.

* Alia diplomatum exempla adduxit D. Thulemarius.) Fredericum I. Imperatorem præcepti paginam, qua Conradum Palatinum liberum & Capitem Ecclesiæ Trevirensis constituit, aureâ Bullâ insigniri jussisse auctor est Broverus. *l. 14. annal. Trevirens. An. 1156*

* Ea in Bullis & sigillis primum Ludovicum Bavarum.) Ita sigillum fœderis inter Ludovicum Bavarum & Philippum Regem Galliarum Anno. 1341. juxta folium à parte dextera aquilam unam, & sinistra aliam exhibet apud *D. Leibnitium Codic. diplomatic. tom. 1. num. 81.* Clemens VI. Pontifex Romanus Anno 1344. signum pensile ejusdem Ludovici Imper. apud Steph. Baluzium *libr. 2. miscellan. p. 274* his verbis describit, cum memoraret, literam Ludovici, quam procuratorium Ambassiatores vocaverint, sigillatam impendenti quodam sigillo rotundo in cerâ croceâ, in quô in mediô sculptâ erat quedam imago hominis habentis infulam in capite suo, sedentis inter duas aquilas, habentis sub pedibus ejus duos leones, & tenentis in manu dextrâ quoddam sceptrum & in manu sinistra quoddam pomum rotundum, in cujus circumferentiâ hæc literæ legebantur: *Ludovicus quartus Dei*

gratiâ Romanorum Imperator semper Augustus.
Et à tergo dicti sigilli erat quedam impressio alterius parvi sigilli, in quâ erat sculpta quedam aquila, & in circumferentiâ ipsius hæc literæ legebantur:
Juste judicate filii hominum.

* Bici-

* Bicipitem ac integram Sigismundum Imperatorem primum in insignibus usurpasse.) Si genuina essent ectypa sigillorum Friderici I. Henrici IV. Friderici II. Caroli IV. apud Sigismundum à Bircken *Spiegel der Ehren des Erz-Hauses Oestreich. 2. c. 2. c. 3. § l. 3. c. 9.* quæ subjuncta diplomatis exhibent effigiem sedentis in folio Regali Imperatoris, & ab ejus dextrâ in parvo laterculo aquilam bicipitem expansis alis, diversum ab his sentire oporteret. Enimverò uti diplomata illa Fridericorum, ut apud auctorem illum leguntur, jam aliis suspecta visa. v. Sagittur. *Diff. de Origin. Ducum Brunsvicens.* §. 22. ita nescio, an sigillis ipsis fidem tutò commodare liceat.

§. IX. Liquor fuit ater. Aureo usum Ottonem M. in diplomate, quo Ecclesiæ Romanæ jura confirmavit, quodque * in Castello S. Angeli asservari dicitur, epigraphæ ejus in Conciliorum tomis ostendit, teste Mallinkrotio. 1.) Conradum III. Anno 1147. Corbejensibus concessisse privilegium, non tantum aureâ bulla signatum, sed etiam totum aureis literis scriptum, idem Mallinkrotius 2.) ex Kleinsorgio notavit. Henricum II. Imper. Meinverco Paderbornensi Episcopo diplomate, quod, aureis literis distinctum, hodiernum Paderbornensis Ecclesia adhuc exhibeat, bona ei possessionesque confirmasse, auctor est Nicolaus Schaten. 3.) Add. Mabil- lon. 4.)

1.) De Archi-
Cancel. Im-
per. p. 234.
2.) d. l. p. 17.

3.) L. 5. Hi-
stor. Pader-
bornn. ad A.
1014.
4.) L. 1. de R.
dipl. c. 10.

* In Castello S. Angeli asservari traditur.) Baronio teste *ad An. 962. §. 2. & sequ.* Hujus tamen diplomatis fidem concussit H Conringius *de Germanorum Imperio Romano c. 10.*

§. X. Materia, in qua scribebatur, fuit olim membrana. Corticis sive papyri Ægyptiacæ usum apud Francorum Reges Merovingos ostendit Mabillon. 1.) Chartæ vulgaris usus ab annis quingentis (quo auctore est incertum) invaluit. Et tamen rarissimè ea in diplomatis Imperatores usos deprehendimus.

1.) L. 1. de R.
dipl. c. 9. §. 3.

§. XI. Veniamus ad rem ipsam. Sub Merovingicis Francorum Regibus plerumque hoc erat diplomatis exordium: c. gr. *Dagobertus Rex Francorum * Vir illuster.* Ut ex quin-

quindecim Dagoberti Diplomatis liquet apud Doubletum 1.) Add. Ectypa apud Mabill. 2.) Nunquam ergo principio Diplomatis addebant *Ego* vel *Nos*. Quanquam inter Meroveadas non tantum Dagoberti Nepotes (quod putavit Papebrochius) sed & antecedentes alios de se numero plurali locutos probet Mabillonius. 3.) In Imperio, postquam Romanum appellari coepit, demum ab interregno illo magno, quod Fredericum II. excepit, Imperatores diplomata sua latinâ linguâ scripta sæpe, vernaculâ ut plurimum, cum additamento *Nos* vel *Wir* inchoabant. (4) Divini Nominis mentionem præmissam non habent, quæ suspicione carent Merovingica diplomata. Pippinus interdum hac formula utebatur. *Pippinus D. G. Rex Francorum, Vir Inluster*, forte quoniam extraordinario modo ad imperium pervenerat. Quod additamentum *gratia Dei*, vel ejusdem sensus aliud, etiam perpetuo habent Caroli M. diplomata. Eidem autem Carolo, postquam Imperatoris Romani titulum assumpsit, hæc à prioribus discrepans formula placuit, quam genuinam merito pronunciat Mabillonius: 5.) *In Nomine Patris, Filii & Spiritus S. Carolus Serenissimus, Augustus à Deo coronatus, * magnus, pacificus, Imperator, Romanorum gubernans Imperium, qui & per misericordiam Dei Rex Francorum & Longobardorum*. Posteris ejus frequentius usitata fuit formula, quâ ordiebantur diplomata: *In nomine S. & individua Trinitatis*. De cætero unicuique Regi aut unam aut plures formulas pro diverso rerum statu in usu fuisse, doctè per singulos Reges ostendit Mabillonius. 6.) Inter Imperatores Saxonicos Ottonis M. Diplomata hoc habent exordium: *In Nomine S. & individua Trinitatis Otto divinâ favente Clementiâ, Dei gratiâ, divinâ opitulante clementiâ, divini nutus providentiâ &c. Imperator Augustus*. Eodem sequentes Imperatores constanter usi, nisi quod paulo post Imperatores Romanorum sese nuncupave-

1.) Antiquit. Monast. S. Dionys. p. 665. seq.
2.) L. 5. Tab. 17. seq.
3.) L. 2. de R. diplom. c. 6. §. c. seq.

4.) Conf. Leuber. d. libro n. 1524.

5.) L. 2. R. D. c. 3. §. 8.

6.) d. l. 2. c. 3. §. 6. seq.

C
runt

7.) l. 4. Annal
Paderborn,
ad An. 1001.

8.) In Com-
mentario
Lothariensi
c. 2. adde Au-
bert. Miræū
l. 1. Diplo-
mat. Belgic.
17.

9.) V. Bœcler.
in Otton, M.
p. 299.

10.) L. 3. An-
nal. Pader-
born. ad A.
921.

11.) Ration.
ad Tom. I.
Const. p. 65.

12.) Ad p. 3.
Lampad. c. 2.
p. 103.

13.) L. 4. No-
tit c. 1. ab
init. Addatur
Leuber de
stapul. Saxon
l. 1532.

14.) Add.
Becman.
Notit dign.
diff. 2. c. 1. §. 6

15.) Notit.
d. l.

runt, & Rudolphus I. Rex atque successores aliquandiu invo-
cationem divini nominis in exordio omisere. Insolitus pror-
sus est titulus Ottonis III. in diplomate A. 1001. apud Nicolaum
Schaten: 7.) *In nomine sanctæ & individue Trinitatis: Otto ter-
tius Romanus, Saxonicus, & Italicus, dono Dei Romani Orbis Im-
perator Augustus.* De cuius auctoritate alii viderint. Ast certum
est, Ottonem primum dixisse se Regem *Lothariensium & Fran-
cigenum*, ut liquet ex chartis apud Joann. Jacob. Chiffletium,
8) licet rarissimè, & forte post eum nemo titulo illo usus fue-
rit. Nisi quod Henricum II. qui vulgo sanctus vocatur, *Fran-
corum & Muselenensium* Regem creatum scribat Dietmarus
Episcopus Mersburgensis. Ejusdem Ottonis titulus alius legitur
in privilegio Laurishamensi A. 963. *Otto Dei Gratia Rex Fran-
corum (orientalium sc.) & Longobardorum ac Patricius Ro-
manorum.* 9.) Ante Ottonem etiam Henricus Auceps Regis
Francorum Orientalium titulum usurpavit, in instrumento Pa-
cis inter ipsum & Carolum simplicem, Francorum occidenta-
lium Regem, An. 921. apud Nicolaum Schaten. 10) An pri-
mus Imperator Fridericus Barbarossa *semper Augusti* titulo se
appellaverit, nondum expeditum est. 11.) H. Conringius 12.)
qui ex consilio Doctorum Romani juris, in Italia reflorescen-
tis id factum censet) & Bœclerus 13.) id affirmant. Verum iis
se opposuit Vir Nobilissimus D. Thulemarius *pecul. Dissert. de
titulo semper Augusti.* 14.) * Nos ut non pauca diplomata, quæ
titulum semper Augusti habent, inter supposititia referimus,
ita cō nunquam ante usos, affirmare vix sustinemus. Tralati-
tium enim est, Imperatores Romanos posterioris ævi * PP.
hoc est, *perpetuo vel semper Augustos* sese appellavisse, quid ergo
vetuit, quo minus German. Imperatores ad illud exemplum,
ut in aliis quam multis, sese componerent? * Cæsaris Augu-
sti nomen Imperatores ante Ludovicum Bavarum assum-
sisse, vix ostendi posse, scripsit idem Bœclerus. 15) Cæterum
Henricus VI. & Fridericus II. Imperatorio titulo adjecerunt
titulum Regis Jerusalem & Siciliae, Carolus IV. Regis Bo-
hemiae,*

hemia, Sigismundus Regis Hungariae, Dalmatiae & Croatiae; Maximilianus I. Regis Germaniae; Idem Maximilianus & Fridericus Pater Imperatores Austriacarum etiam ditionum titulos, eodemque exemplo Carolus V. prolixum provinciarum & dominiorum ad Austriacam Domum spectantium syrna subjunxerunt. 16.)

* Vir inluster) quomodo hic titulus ad Francos transierit v. eruditam conjecturam Caroli Cangii *Glossar. Lit. 7. voce illustris.* Hieronym. Bignonius *not. ac Marculf. l. 1. form. 29.* ex Sirmondo causam illam profert. Hoc titulo nullum majorem in Romano Imperio, tantam autem apud exteras gentes Imperii illius admirationem fuisse, ut ceteri Reges ejus dignitatibus & honoribus insigniri cuperent & honestari; ut liqueat exemplo Chlodovei Regis, qui Patritii & Cons. nomen insigniaque ab Anastasio Imper. receperit, teste Gregorio Turonense *l. 2. c. 38.*

* Diplomata cum additamento *Nos* vel *wir* inchoabant.) Quid mirum, cum jam illo tempore Comites idem aliquando fecisse legamus. Ut in charta An. 1268. apud Lehmannum *l. 5. Chron. Spirens. c. 102.* *Nos Emicho Comes de Lyningen profitemur publice.*

* Magnus) etiam Carolum Calvum & Grossum Magnos aliquando nominatos, probat Joachimus Vadianus *l. 2. de monast. p. 53.*

* Nos non pauca diplomata, quae titulum semper Augusti habent, inter supposititia referimus.) Eo referenda haud dubie Ottonis M. Constitutio de locatione & privilegio Camerae Imperialis Anno 947. incipiens. *Nos Otto Romanorum Imperator semper Augustus* apud Goldastum *tom. unic. Constit. p. 215.* Ottonis II. Imperatoris Constitutio super confirmatione Juris Municipalis Magdeburgensium ac praerogativa Scabinorum. An. 978. quae sic orditur. *Nos Otto Dei gratia Romanorum Rex semper Augustus*, apud Goldastum *d. tom. p. 225.* Charta divisionis Regni Francorum inter Karolum, Pippinum & Ludovicum filios Karoli M. Imperatoris An. DCCCVI. apud Goldast. *tom. unic. Constit. Imper. p. 145. & in tom. 1. Capit. Francor. p. 439.* quae sic incipit: *Imperator Caesar Karolus Rex Francorum invictissimus, & Romani Rector Imperii, pius, felix, ac Triumphator semper Augustus.* Petro Pithoeo dubiae fidei visa, & merito referenda inter tot singularis otii commenta, quae sequiora nobis secula ingeniaq; pepererunt. Certè

formula illa nusquam alibi legitur. Affert tamen ad fidem illius chartæ stabilendam nonnulla Stephanus Baluzius *in not. ad tom. 1. Capit. p. 1068.* Apud le Blanc *dans sa dissertat. historique sur les Monnoyes de Charlemagne chap. 4.* ectypon sigilli plumbei est, in quo legitur. D. N. KAR. IMP. P. F. PP. AUG. i. e. *Dominus noster Carolus Imp. pius, felix, perpetuò Augustus.* Apud Perardum *in monument. Burgund. p. 160.* Diploma Caroli Calvi Imperatoris *Sereniss. semper Augusti* nomen præfert. In diplomate Ottonis I. quo Ludolpho Corbejensi Abbati omnia à majoribus concessa renovat An. 973. apud Nicol. Schaten. *Ann. Paderbornn. ad d. A.* legitur: *Signum Domini Ottonis invictissimi semper Augusti.* In syntagmate Henrici Bodonis de constructione Cœnobii Gandesiani *tom. 2. scriptor. Meibom. p. 497.* est privilegium, cui subicitur: *Signum Domini Ottonis II. Imperatoris & semper Augusti, Henrici IV. Imperatoris de receptione Clementis Papæ & rejectione Hildebrandi Antipapæ An. 1083. incipit: Rex Henricus Dei Gratiâ Romanorum Imperator semper Augustus.* Apud Goldastum *tom. 1. Constitut. Henricus V. Imperator in privilegio Civitati Bremensi An. 1111. dato: Henricus divinâ Clementiâ Romanorum Imperator & semper Augustus, apud Linnæum addit tom. 1. ad l. 7. c. 7.*

* PP. Hoc est perpetuo vel semper Augustos sese appellavisse: Inscriptio Romana *D. N. FL. ARCADIO. pio, felici, Victori & Triumphatori semper Augusto,* apud Joann. Jacob. Boissard. *l. 3. Antiq. Romanar. p. 54.* qui etiam *p. 29.* exhibet inscriptionem Romæ in templo Junonis: *Piissimo, Felicissimoq; Principi Valentiniano invictissimo, semper Augusto.* Adde de Diocletiano & Maximiniano Hubert. Golzium *in thesauro rei antiquar. p. 77.* de aliis Gruterum *vol. inscript. p. 272. p. 257. Novellas Justin. 60. 68. 66. 89. 83. 90. 91. 95. 96. 97. 99. 111.* in quibus Justinianus PP. Augustus insignitur.

* Cæsaris Augusti nomen, quod Imperatores ante Ludovicum Bavarum assumsisse. Equidem Imperatores jam Odfridus Keyseros appellavit non semel in libris Evangeliorum, quorum mentionem supra habuimus, quoniam Germanicè scribenti aliud vocabulum non suppetebat. Verum stilo publico ea appellatio recepta non fuit. Tamen in diplomate An. 1001. supra memorato apud Nicol. Schaten. *l. 4. Ann. Paderb.* legitur: *Signum Domini Ottonis Cæsaris invictissimi, & in alio ejusdem anni: Signum Domini Cæsaris invicti.* Fridericum II. eâ, ut ut non adeo frequenter, usum diplomata non suspecta testantur, Sed

sed & nummos extare Rudolphi Regis, qui novâ & insolitâ formulâ præ se ferant inscriptionem. IMP. CÆS. RUDOLPHUS REX GERM. COM. HAB. LAN. ALS. testatur Vir Nobilissimus D. Wagenfeilius de *Noriberg. reb. notabil. c. 26. p. 247.* ubi & ectypon talis nummi exhibet. Ast certum est, Ludovicum Bavarum perpetuum ejus usum introduxisse.

* Henricus VI. & Fridericus II. imperatorio titulo adjecerunt) in chartâ An. 1196, apud Miræum I, 2. *Diplomat. Belgicor. c. 57.* In nomine sanctæ & individue Trinitatis Henricus VI. divinâ favente clementiâ Romanorum Imperator semper Augustus & Rex Sicilia. Et in alia: *Acta sunt hæc Anno Dominice incarnationis MCXCVI. indictione XIV. regnante Domino Henrico VI. Roman. Imperatore, anno regni ejus XXV. Imperii vero V. Sicilia II. Datum apud Gulenhusen, pridie Nonas Martii.*

* Sigismundus Regis, Hungariæ Dalmatiæ & Croatiæ) quin & Marchionis Brandenburgici, Bohemiæ & Lucenburgici hæredis, in diplomate An. 1416. apud D. Leibnitium *Codicis diplomatic. part. 1. Diplom. 126.*

§. XII. De rebus, quæ in medio diplomatis sive argumento ipso occurrunt, latissimus se campus aperiret differendi, sed quem ingredi nunc nolumus, cum à pleniorè notitiâ Reipubl. hoc dependeat. — Exemplis saltem aliquot utamur. Sub Carolidis Advocatos fuisse Ecclesiarum in comperto est. Ast Subadvocatorum qui meminerit, scriptor æqualis nondum occurrit, nec charta illorum temporum ulla. Ut vel hoc nomine diploma Coenobii Lindaviensis, quod Ludovico Pio adscribitur, non genuinum meritò videatur. Ubi illud quoque animadvertendum, in eodem diplomate Adalbertum insigniri *fidelem Vasallum nostrum & sancti Palatii Comitem.* At in diplomate ejusdem Ludovici, quod Erminmarus quoq; Notari⁹ ad vicem Hugonis recognovit & subscripsit sub Data XV. Kalend. Majas An. Christo propitio XXVIII. Imperii Domini HLudovici piissimi Augusti indictione primâ, Adto Aquisgrani palatio apud Baluzium 1.) vocari *Comitem & Consiliarium nostrum & deinceps fidelem nostrum.* Porro in memoriali An.

1.) l. 3. Miscel.
lan p. 177.

838. 2.) indictione secunda An. Domini HLudovici piissimi Imperatoris XXV. pridie Kalend. Majas memorari iudicio interfuisse Aquisgrani inter alios multos Comites Adalbertum, ab iisque distingui *Fulconem Vassum dominicum & Comitem palatii. Ragenarium Vassum dominicum & Comitem Palatii, Teutfridum Vassum dominicum, Adalelmum Vassum dominicum, & plures Vassos dominicos alios.* Sub Saxonice Imperatoribus nunquam observare est, eos in concedendis Diplomatis scitu, consilio aut assensu Procerum Imperii usos, 3.) sub iisdem Equites aurati ignorabantur. Hinc privilegium de privilegio & locatione Camerae Imperialis Magdeburgensis, quod Ottoni M. tribuitur, & mentionem facit ejusmodi Equitum, merito explodit Bœclerus 4.) mitto alia.

3.) Leubetus
Magdebur-
gischen Sta-
pel Unfug n.
1547,
4.) in Otton,
M.

1) l. 2. de R. D.
c. 10. §. 7.

2.) Mabillon.
d. l. §. 8.

§. XIII. Sequitur subscriptio. Hic autem ritus (verba sequor Mabillonii 1.) ut cætera alia, pro temporum varietate fuit varius. Primæ stirpis Reges hunc fermè modum adhibuerunt, ut propriâ manu nomen suum subscriberent, addito signo in varias aliquando figuras distincto, aliquando figuram crucis præferente, ut *Clodoveus Rex, Childebertus Rex.* Plerique addebant *subscripsi*, quod vel totis literis vel tribus prioribus, vel certè solâ literâ S. cum signo (illo quod diximus) continuato. Secundæ stirpis, hoc est Carolingi Reges, ut in cæteris passim, sic & in modo subscribendi à Merovingicis descivere 2.) Pippini formula hæc erat: *signum ✠ Pippini gloriosissimi Regis*, seu, quod idem est, *signum ✠ Pippino gloriosissimo Rege*, interposito signo crucis inter *signum & Pippini nomen*. Solum signum crucis manu Principis expressum erat: cetera Cancellarius seu Notarius adscribebat. Carolus M. patrium morem servavit: *Signum Caroli gloriosissimi Regis.* Idem præstitit Carolomannus ejus frater: at post acceptum Imperium Carolus adhibuit, *signum Caroli serenissimi Imperatoris seu Augusti*, interposito Monogrammate (cui propriâ manu

manu plerumque addebat literam Y) 3.) inter voces *signum* & *Caroli*. Quem morem etiam successores fere tenuerunt, excepto, quod, qui solum erant Regia dignitate præditi, inscribebantur *gloriosissimi Regis* titulo: qui etiam Imperatores erant, *gloriosissimi & serenissimi Augusti* nomen præferebant. Saxonici in Germaniâ Imperatores vel Reges hoc fere modo subscripserunt. *Signum Domini Ottonis invictissimi Regis. Signum Domini Ottonis Magni & invictissimi Augusti. Signum Domini Henrici III. Regis invictissimi, Romanorum Imperatoris Augusti.* Interposuerunt autem monogramma post nomen suum. Eadem ratio subscriptionis viguit ferè usque ad Rudolphum Habsburgicum, qui prorsus non subscripsit, solâ sigilli appositione & testium subscriptione contentus. At Caroli IV. postquam Imperator factus, hæc fuit formula. 4.) *Signum serenissimi Principis & Domini, Domini Caroli IV. Romanorum Imperatoris invictissimi & gloriosissimi Bohemia Regis.* Maximilianum I. morem subsignationis, quem Nepotes ejus imitantur, invexisse auctor est Jacobus Spiegelius. 5.) Ferdinandum III. adhuc Regem in subscriptione encaufito usum, notavit Schüzius. 6.) Antequam hinc abeamus libet adferre, quod Ratpertus libro de casibus Monasterii S. Galli 7.) memoravit, ut inde intelligatur circumspexitio Regum vel Imperatorum, in talibus adhiberi solita: *Contigit Ludovicum piissimum Regem publicè placitum suum habere in Villa, quæ dicitur Ulma, presentibus filiis suis aliisque Regni sui Principibus. Ad quod placitum conventionis causa perlata est, & cœpit exinde Rex soberter & cautè cum suis cogitare, atque pertractare. Rex ambarum partium cum conspiceret unitatem, sese huic pacto interposuit medium, atque in semet omne negotium assumens, cum manu suâ potestate ve res ad Episcopatum contradidit. Hæc confirmatio cum per Regiam auctoritatem circa utramque partem fuisset stabilita, & rebus*

3.) v. Mabil-
lon, d. l. 2. c.
21. §. 5. c. 22.
§. 7

4.) Bullæ Ca-
roli IV. apud
Freherum de
succes. Prin-
cip. p. 610.
Johan. Isaac
Pontanus l.
7. Hist. Gell.
A. 1357.

5.) Not. ad
Günther l. 5.
Ligur. conf.
Speidelius
voce *Unter-
schrift.*

6) v. l. l. P. 5.
§. 4. lit. B.
7.) de Casibus
Monast. S.
Gall. c. 8.

ita

ita à clementi Rege omni cum consensu compositis, jussit idem Rex sua auctoritatis preceptum utrique parti ad perpetuam confirmationem istius pacti statim in presenti conscribi, & ut cautius hac eadem firmitatis scriptura communiretur, precepit primitus tantummodo dictatum, & in aliquâ scedâ conscriptum sibi presentari, & cum ille causam comprobaret, tunc demum Cancellario precepit in legitimis cartis conscribere pacti confirmationem, & cum perscripta fuissent, propria manus auctoritate confirmans, unam Episcopo cum suis aliamque Abbati Monachisque contra didit, perpetuae firmitatis sine aliqua eversione ita retinendas in dicio.

§. XIV. Præterea sub Merovingicâ familiâ pone Regem subscripsit Referendarius, curam Regalis annuli gerens, hâc formulâ: *DADO OBTULIT. Droctoaldus jussus obtulit. Aghlibertus recognovit. Wlfolaicus jussus subscripsit, seu jussus obtulit.* 1.) Cancellarii minoris momenti instrumenta, quibus Rex nomen suum haud apposuit, sic subsignarunt: *Sigulfus recognovit. Letaldus subscripsit vel annuit.* Sub Carolingicâ autem familiâ, cum gradus inter scribas Regios essent, * ut qui iis præerat summus Notarius vel summus Cancellarius aut Archi-Cancellarius aliquando simpliciter Notarius aut Cancellarius, nonnunquam Archi-Capellanus [forte quia conjuncta fuere summi Cancellarii & Archi-Capellani officia, ut exemplo quoque Angilramni sub Carolo M. Archi-Capellani & simul Archi-Cancellarii confirmat Baluzius, 2.) addatur Carolus Cangius, 3.) qui Archi-Cancellariorum simul Archi-capellanorum indicem texuit] * reliqui Capellani vel Notarii dicerentur. Sub Carolo M. formulæ hujus usus erat, si quando Notarius vice summi Cancellarii subscribebat: *Widolaicus ad vicem Radonis.* At sub Ludovico Pio Notarii nomen insuper apponere cœperunt hoc modo: *Meginarius Notarius ad vicem Fridigusi recognovi.* In charta Ludovici Regis, qui Ca-
roli

1.) Mabillon.
l. 2. c. II, §. 3.
& 7.

2.) in not. ad
tom. I. Capi-
tul. p. 1047.
3.) in Glossa.
rio.

roli M. pronepos fuit, apud Beatum Rhenanum & Franciscum Guillimannum est: *Ernustus Notarius ad vicem Theotmari Archicapellani recognovi.* Quæ formula etiam in diplomatis Caroli Crassi, Arnolphi & Ludovici III. deprehenditur, & frequentissima fuit sub Imperatoribus Saxonis. Hoc Archicapellani sive Archicancellarii munus à temporibus Ottonis M. in Germanico Imperio, ordine non interrupto gesserunt Moguntini Archiepiscopi, & diplomata Cæsarea eorum nomine subscripta leguntur usque ad Henticum VI. quo Imperante forma illa solita intermissa. Quanquam autem extare dicantur tabulæ Impp. quibus hoc jus Moguntinæ Sedi datum, & probabile videatur Mallinkrotio: 4.) tamen de Coloniensi non idem dixeris: Nam * præterquam quod alii sub Impp. in Italiâ commorantibus, interdum hoc munus gesserunt, * sub Friderico Ænobarbo demum & sequentibus Imperatoribus, quando in Italia egere, non pauca vice Archiepiscopi Coloniensis tanquam Italiæ Archicancellarii subscripta diplomata conspiciuntur. Nam ita quoque Reinaldus Archiepiscopus Coloniensis in Epistolâ: *Dilecto Domino & amico venerabili Sveffionensi Episcopo & Regni Francorum Cancellario, R. Dei gratiâ, sanctæ Coloniensis Ecclesiæ Electus, Italia Regni Archicancellarius.* Et in alia epistola: 6.) *Prænobili Domino Ludovico glorioso Regi Francorum R. Dei gratiâ Sanctæ Coloniensis Ecclesiæ Electus, & Italia Archicancellarius.* Quo tempore etiam Moguntino Archiepiscopo solennem Germaniæ Archicancellarii titulum tributum, docent chartæ. Quod verò Trevirensis attinet, fatetur ipse Browerus, 7.) eum Ottoni M. non posse munus suum acceptum ferre, & ex scriptore illis temporibus æquali, à quo Boëmundo Archiepiscopo Trevirensi (hic An. 1299. vivere desit) Archicancellarii Arelatensis Regni titulus tributus fuit, conjicit, eo potissimum tempore Arelatensis Regni procuracionem in Archi-

4.) De Archicancell. Imperii. Rom. Germ. p. 29. seq.

5.) Epist. 46. tom. 4 script. Franc. du Chenep. 578.
6.) Epist. 454 d. tom. pag. 727.

7.) l. 16. Ann. Trevirens. ad A. 1299.

D

cancel-

8) l. 2. Comment. de bibliothec. Cæsar, c. 8, p. 226.

9) Wagenfilius de S. Roman. Imper. Officialibus c. 2, §. 7.

10.) de Archicancell. Imp. p. 23 & 37. d. libro p. 46.

11.) de Archicancell. Imp. p. 111.

12.) de S. Ro. Imp. officialibus c. 3, §. 1.

cancellarii nomen migrasse. Quanquã in jure Provinciali Alemannico, quod circa tempora Friderici II. aut paulo post compositum videtur, & cujus excerpta ex Codice Ambrasiano nobis dedit Petrus Lambecius, 8.) jam tum legatur: *Der Bischof von Menze ist Chankler ze Dutschen Landen / der hat die ersten Stimme an der Chur; der Bischof von Trire ist Chankler über das Chunicrich Arel / der hat die andern Stimme an der Chur; der Bischof von Chollen/der ist Chankler ze Lamparten/ und hat die dritten Stimme an der Chur.* Utut vix proferri possint chartæ, ante Carolum IV. Imperat. quæ vice Archiepiscopi Trevirensis, velut Archicancellarii Gallix, subscriptæ, 9.) quo tempore etiam Moguntini & Coloniensis munus instauratum existimamus. Cum certum sit, * post Friderici II. Imperatoris excessum modum illum subscribendi veterem parum vel nihil observatum fuisse, atque Imperiales chartas nullas à Moguntino, Coloniensi, Trevirensi, sive per se, sive ad eorum vicem subscriptas aut recognitas reperiri. Illud bene observavit Mallinkrotius, 10.) * munus recognitionis non ex negotiorum qualitate, quæ sc. vel Germaniam vel Italiam aut etiam Arelatense Regnum spectabant, sed ex solâ Cæsareæ demorationis differentiâ dependisse. Præterea * de limitibus Archicancellariatus Arelatensis certi quid difficulter definiri posse, ejusdem Mallinkrotii 11.) vera est observatio, quam probat celeberrim⁹ Wagenfilius, 12.) rarum & infrequens semper fuisse, ut ipsi Archicancellarii subscriptionis officio fungerentur, atq; inde à primævâ eorundem institutione ad Carolum V. usque Imperatorem vix quatuor aut quinque se offerre exempla recognitionum, ab ipsis Archicancellariis præstitarum. Et licet sub hoc Imperatore Albertus Brandeburgicus, Archicancellarius Moguntinus idemq; Cardinalis crebro nomen suum diplomatibus Cæsareis, insolito more, subjecerit, cujus rei exempla passim & nominatim apud Christophorum

stophorum Gewoldum in libro de Septemviris reperire fit, tamen deinceps pristinam rursus consuetudinem invaluisse, ipsosque Archicancellarios, utut in Diatis universalibus aut particularibus, vel alia ex causâ in aulâ Cæsareâ præsentes, à subscriptionibus temperasse. Addit Wagenfeilius: interim facultate hac eos uti posse, si singulari gratiæ ac benevolentiæ erga aliquem id tribuere velint, nemo est, qui vocet in controversiam, & semel iterumque nostro ævo id factum novimus. * Cæterum sub Svevicis Imperatoribus à seculô XII. novus mos inductus fuit, etiam post interregnû diu continuatus, ut testium & quidem persæpe complurium subscriptiones admitterent: cum pauca sub Merovingicâ aut Carolingicâ stirpe ejus generis diplomata extant, ut observavit Mabillonius 13.) & sub Imperatoribus Saxonis nulla inveniantur, v. Leuberus 14.)

13.) 2. de re
dipl. 21. §. 1.
& 2.
14.) De sta-
pul. Sax. n.
n. 1547. n.
1569.

* Ut qui iis præerat summus Notarius) ex Adolardo Hincmarus ep. 3. c. 16. *Summus Cancellarius, qui à secretis olim appellabatur, erantque illi subjecti prudentes ac fideles viri, qui præcepta Regia absque immoderata cupiditatis venalitate scriberent, & secreta illis fideliter custodirent.*

* Reliqui Capellani vel Notarii dicerentur) Horum dignatio inde intelligitur, quod ex iis Episcopi plerumq; sumebantur. In Chronico Hildensheimensi ad A. 993. est: *Bernwardus Regius Capellanus Sanctæ Hildineschemensi Ecclesiæ ordinatur Episcopus.* Ad A. 1009. *Rheturius Paderbrunnensis Episcopus II. Non. Martii obiit. Cui Meinvercus Regis Capellanus successit.* Ad A. 1029. *Brun Augustæ Civitatis episcopus, frater Henrici Imperatoris obiit. Cui Ippo Regius Capellanus successit.* *Werinherus Argentina Præsul è mundo migravit. Post quem Willehelmus Regine Archicapellanus subintravit.* Ad A. 1034. *Warmundus Constantiæ Antistes obiit. Cui frater ejus Eppo Regius Capellanus successit.* Ad A. 1035. *Herimannus Hamburgensis Metropolitanus ex hac vitâ migravit. In cujus locum Adelbrandus regius Capellanus intravit.* Ad A. 1037. *S. Agrippinensis Ecclesiæ Metropolitanus venerande memoriæ Piligrinus ad Christum migravit. In cujus locum nobilissima indolis juvenis Hermannus ejusdem Ecclesiæ Archidiaconus sed Regius Capellanus & Cisalpinus Cancellarius intravit.* Brantho-

bus Halberstadiensis Pontifex VI. Kal. Septembr. discessit, cui Burghardus Imperialis Cancellarius honorificè successit. Ad A. IIII. In assumptione S. Mariae apud Moguntiam Adelberdus omnium Cancellariorum, qui ante eum fuerunt in aula Regis, celeberrimus presente Imperatore, & consentiente unanimi Ecclesiae electione Maguntinus Archiepiscopus constituitur.

* Præterquam quod alii sub Impp. in Italia commorantibus hoc munus gesserunt) v. Mallinkrot. de Archicancellar. Imp. p. 221. seq.

* Sub Friderico Enobarbo demum.) In privilegio Friderici I. Imp. Episcopo Torcellensi prope Venetias A. M. CLXXVII. dato apud D. Leibniz in Codic. diplomatic. prodromo n. 4. est: Ego Godefridus Cancellarius vice Philippi Coloniensis Archiepiscopi & Italici Regni Archicancellarius. In diplomate Friderici I. Imper. dato apud Civitatem Tridentinam A. 1155. quo Ecclesiae Leodiensi possessiones confirmavit, post monogramma subscriptio hæc est apud Joann. Chapeavill. tom. 2. Script. Leodiens. p. 107. seq. Ego Arnoldus Coloniensis Archiepiscopus & Italici regni Archicancellarius recognovi. Notatu autem dignum, jam A. 1094. Leonem IX. Pontificem Romanum Coloniensem Archiepiscopum perpetuum S. Romanæ Cardinalem S. Joannis ante portam latinam & Ecclesiae Romanæ Archicancellarium creavisse. Ut auctor est Aegidius Gelenius de admirand. magnitud. Coloniens. l. 3. synt. 1. §. 2. Unde probabile fit, Imperatores nostros exemplum illud secutos esse.

* Der Bischoff von Metz ist Chankler ze Dutschen Landen) in Juris Provincial. Alemannici exemplari MSS, quo utimur sub titulo: Wer den Kunig kiesel / ita legitur: Den Kunig solent kiesen drye Pfaffen Fürsten / und vier Leye Fürsten. Der Bischoff von Metz ist Chankler zu Dutschen Landen der hat die ersten Stimme / der Bischoff von Trier die ander Stimme / der Bischoff von Cölne die dritte. Unter den Leye Fürsten ist der ersten Zeweln an der Stymme der Pfallen, Grave von Rynne des Riches Eruchssesse / der sol dem Kunige die ersten Schisselen furssetzen und furtragen. Der ander an der Stymme ist der Herzoge von Sachsen des Riches Marschalck / der sol dem Kunige sein Schwert tragen. Der Bischoff von Cöln ist Chankler ze Lamparten. Der Bischoff von Triere ist Chankler ze dem Kunigeriche zu Arle / daß sint drii Ampt hörent zu der Kur. Der dritte ist Marggrave von Brandenburg des Riches Kammer / der sol dem Kunige Wasser geben. Der vierte ist der Herzog von Peyern des Riches Schencke / und sol dem Kunige den ersten Becher furs tragen.

tragen. Qui ultimus locus satis probabile facit, Jus hocce aut sub Friderico II. Imperat. aut paullò post conscriptum: nam à Friderico illo Wenceslao Regi Bohemiæ, qui Monoculus dicitur, abjudicata dignitas Electoralis cum Archipincernatu annexò, ejusque loco Dux Baviariæ pro Electore & Archipincerna S. Romani Imperii cœpit haberi; donec Rudolphus Romanorum Rex An. 1290. Ottocari filium Wenceslaum, generum suum, Regem Bohemiæ pristino juri restituit. Ut eruditè demonstravit P. Lambec. *l. 2. Commentar. Biblioth. Cæsar. c. 8. p. 828.*

* Post Friderici II. Imperatoris excessum nullas à Moguntino) Hic tamen titulum retinuit, ut in charta A. 1302. apud Lehmannum *l. 7. c. 4. Nos Gerhardus D. G. Moguntinensis sedis Archiepiscopus, sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius.* In charta A. 1314. apud Nicol. Burgund. *l. 1. histor. Bavar. Petrus, Dei & Apostolica Sedis gratiâ, sanctæ Moguntinæ Sedis Archiepiscopus, sacri Romani Imperii per Germaniam Archicancellarius.* Ut & Archiepiscopus Colonien- sis, cujus indicium est chartæ A. 1275. initium apud Freherum *not. ad Petrum de Andlo l. 2. c. 1. Wir Syvest Erzbischoff von Colen/des Reichs von Overberge Erz-Cankler.*

* Munus recognitionis non ex negotiorum qualitate) Moris ta- men erat, olim singulos Ecclesiasticos Electores, tanquam Archicancel- larios, territoriis distinctos, singula electionis diplomata conficere, offerenda Pontifici M. ab electis coronam postulantibus. Ut de tem- poribus Ludovici Bavari notavit Nicolaus Burgundus. *l. 1. Histor. Ba- var. ad A. 1314.*

* Sed ex sola Cæsareæ demorationis) idcirco est duplex diplo- ma Caroli IV. quo Villæ Pontis Moncionis nomen & titulum Civi- tatis contulit, uno A. 1356. Metis dato, cujus subscriptio est: *Ego Joannes Dei gratiâ Luchonischlensis Episcopus, sacre Imperialis aula Can- cellarius vice Reverendi in Christo Patris Domini Boemundi Trevirensis Archiepiscopi, sacri Imperii per Galliam & Regnum Arelatense Archi- Cancellarii recognovi.* Altero A. 1372. Pragæ dato, cujus subscriptio: *Ego Joannes Olomicensis Episcopus, Sacre Imperialis Aula Cancellarius vice Reverendi in Christo Patris Domini Johannis Moguntini Archiepi- scopi sacri Imperii per Germaniam Archicancellarii recognovi.* Utrum- que Diploma exhibet Joan. Jacob. Chiffetius, *Commentar. Lotha- riens. c. 5.* Hinc mirum videri posset, cum Aquisgrani Carolus V. co-

ronaretur, prævaluisse Moguntinum, ut Imperatori typaria offerret, quod Trevirensis juris esse sui propterea censebat, quoniam Aquisgranum in Gallia Belgica, cujus ipse Cancellarius, situm esset. v. Caspar Ens apud Goldastum *Polit. Imperial. Part. I. p. 74.*

* De limitibus Archicancellariatus Trevirensis certi quid difficulter.) Quæ inter Moguntinum & Trevirensis hac de re quondam agitata, v. apud Bœclerum *l. 6. Notit. Imp. c. 5.* Recessus Imperii Treviris & Coloniae conditos primo loco à Moguntino subscriptos esse constat.

* Cæterum sub Svevicis Impp. à seculo XII.) Observat Joannes Tilius *de rebus Gallicis libro p. 273.* hanc rationem, ut summa Regni officia approbationis ergo subscriberent, à Romana sede profectam esse, quia papales Bullæ à certo primorum Cardinalium numero subsignabantur, alioqui irrita habebantur. Gregorium VIII. constitutionem fecisse de electione Imperii, quam formam subscriptionis Cæsares advehentes Româ exemplo fuisse Regibus Gallia. Principes nostri, *inquit porro*, in suis chartis ab eo tempore eundem morem tenuerunt, ut alibi dicemus.

§. XV. Tempus ita exprimebatur in Merovingicorum Regum tabulis. *Datum quod fecit mensis - dies - anno - Regni nostri, Compendio in Dei nomine feliciter, seu datum sub die V. Kalend. Decembr.* Eas annos ab incarnatione Domi-

1.) part. 2, p. 59. seq.

ni adscriptas non habuisse, probat Zyllesius 1.) his verbis: *Manifestè constat ex historiâ, Dagoberti atate & multò etiam post ad Caroli M. tempora, expeditas non fuisse à Regibus Francorum literas ascriptis incarnationis Domini annis. In testes appellantur omnes, quotquot viderunt veterum litteras, & signatè qui Dagobertinas aliquas in originali tractarunt, quos inter sunt Domini Praesides & Assessores Camerae Spirensis, quibus Weissenburgense Diploma Dagobertinum non ita pridem in originali exhibitum fuit, prout & olim bina Weissenburgensia Diplomata Dagobertina Hagenoa Maximiliano I. Imp. ejusque filio Philippo in frequentissimo Procerum cœtu An. MDV. sunt exhibitâ in originalibus à Rudigero ultimo Abbate Weissenburgensi & primo ibidem Præposito, contendente cum Philippo Comite Palatino Rheni.*

Rheni. Hac omnia Diplomata nullos habuerunt inscriptos annos incarnationis Domini, nec habebunt unquam, nisi ab infida manu addantur. Eundem morem tenuit Carolus M. in diplomatis, quæ ad res Ecclesiarum, Monasteriorum privatarumque personarum pertinent. Quanquam nonnulla, quæ rem publicam maximè spectant, cum annis Regum adjunctos habeant annos incarnationis. Ut non dubiæ fidei chartis ostenderunt Mabillonius & Nicolaus Schaten l. VIII. histor. Westph. pag. 577. qui etiam l. IX. ad A. 802. profert Diploma Caroli ipsius manu & sigillo consignatum, quo D. Ludgero, adscripto incarnationis anno, Lothufium donat. Adde diploma foundationis Episcopatus Verdensis, apud jam nominatum Schaten 1.) & Conringium. 2.) Sanè modum numerandi annos à Nativitate Christi tempore Caroli M. non inusitatum fuisse, evincunt inter alia Synodi apud laudatum Mabillonium. 3.) * Ut simpliciter concedendum non sit, quod magno alias consensu traditur, Carolum Crassum Imper. primum fuisse, qui libellis, epistolis & diplomatibus annos natiuitatis Servatoris apposuerit, edixeritque, ut deinceps anni à Natiuitate Servatoris numerarentur. Ab eo tamen tempore mos perpetuus ad nostrum usque ævum perennavit. Atque hæc prima est differentia à Merovingicorum Regum tabulis.

*Alter*a in eo versatur, quod modus signandi tempora per indictionem cœperit ab Imperio Caroli M. i. e. ab ineunte A. DCCCL. quod cum Papebrochio indubitanter pronunciat Mabillonius: 4.) Cum verò tres sint indictionum species, Ro-

adhuc hodie retinent. Est & *tertia differentia*, quod

1.) l. 8. histor. Westphal. p. 508.

2.) In annot. ad l. 1. de finib. Imper. c. 4.

3.) § de re diplom. tab. 54. 55. 57.

4.) 2. de re diplom. 26. § 5. & l. 5. in tab. 16.

Quod Merovingici solum *Datum* usurpaverint, Carolingi *Datum* seu *Data* & *Actum* distinxerint in unâ eademque chartâ, quorum unum fuit rei transactæ, alterum confecti instrumenti. Idque in Imperio ad interregnum à morte Friderici II. durasse videtur. Nec omittenda *quarta differentia*, quando Merovingici Reges *Datum* quasi à se positum efferebant, ut intelligitur ex formula: *anno Regni nostri*. Quod plerumque aliter factum in tabulis Carolingicæ familiæ Regum vel Imperatorum. Ut innuit formula *Anno Regni vel Imperii gloriosissimi vel serenissimi Imperatoris vel Regis*. Idque in Imperio obtinuisse puto ad Rudolphum I. Habsburgicum, à quo & successoribus Merovingica ratio postliminio reducta. Cæterum sub Carolidis & post sub Saxonis ac deinceps dies notis numeralibus Romanorum exprimi solebant. At post Rudolphum Habsburgicum in chartis præsertim Germanicis nomen diei à Sancto, qui nomen diei dedit, aut die, qui feriatum vel præcesserat vel sequebatur, plerumque dinumerari consuevit, v. g. *Mittwoch nach St. Michaelis*

5.) Ad artic.
34. Capitul.
Caroli V. p.
364.

Tag. v. Limnæus. 5.)

* Adde diploma foundationis Episcopatus Verdensis apud Schaten & Conringium) hoc tamen falsitatis arguit, rationibus non ineptis Papebrochius in *vita S. Sviberti Episcopi Verdensis ad 30. April.*

* Ut simpliciter concedendum non sit Carolum Crassum) David Blondellus in pleniore Genealogiæ Francicæ assertionem: *Neque ulla, inquit, Francorum monumenta tota Pippini, Caroli M. Ludovici Pii & filiorum etate Christi Annis, quod postea in more positum, consignata reperiri, si forte Synodica excipias.* Hoc impugnavit Bollandus in *comment. prævio vite R. Joannis §. 7. ad diem 27. Februar.* Jam M. Freherus in not. ad Constitut. Caroli Crassi de feudis scribere non dubitavit: *Aventinus scribit, Carolum III. sive Crassum primum annos Christi in instrumentis annotari fecisse, sed fallitur, quando & in Caroli M. Francorumque Regum diplomatis apparent.*

* Romana quæ & Imperatoria hodie dicitur) hanc describit Rhabanus Abbas Fuldensis *libro de computo n. 66. 67.* apud Stephan. Baluzium. *l. 1. Miscellaneor.*

§. XVI. Locus quoque addebatur. Heic iterum discrimen observare est: nam Merovingici non solent ad designandum locum subicere palatii aut villæ publicæ vocabulum, quod Carolingis familiare est. Post eos in Germanico Imperio prior modus fuit receptissimus, etiamsi alter quoq; interdum usurparetur: ut in Hentici II. Imperat. diplom. A. 1022. *actum in Triburiâ regiâ villâ palatio publico in Dei nomine feliciter Amen.* De Palatiis Regum Francicorum diligentissimè egerunt Hadrianus Valesius, 1.) & Johann. Mabillonius *libro de re diplomatica quarto integro.* De Palatiis & Domiciliis (vulgo *Pfalzen* oder *Reysert. Lager. Sitten*) Impp. Saxoniorum, & qui post eos Imperium habuerunt vid. Benjam. Leuberus. 2.) Inter Imperatores enim Germanicos primus sedem in ducatu suo fixam habuit Ludovicus Bavarus, & post in Hungariâ plerumque ejus exemplo Sigismundus Imperator.

1.) in Notitia Galliarum.

2.) Magdeburg. Stapel Unfug n. 767 seq. add. Fritschius de Palat. & dom. domin. c. 5.

* Inter Imperatores enim Germanicos primus sedem &c.) Adlzreitt. *part. 2. Ann. Bojic. l. 7. §. 85.* Sigismundus Imperator sequutus exemplum Ludovici Bavari, in Hungaria plerumque Regiam habuit, cum Cæsares præsertim Saxonici, Suevici sanguinis ante Ludovici tempora nullam fixam sedem haberent, sed domesticis possessionibus heredum fidei commendatis pro re natâ in urbibus Imperii & Episcoporum domiciliis per vices & velut in orbem Imperii, negotiis darent operam, vectigalibus & Cæsareo fisco cum Principibus, qui officii causâ frequenter aderant, victitantes.

§. XVII. In sigillis, quantum attinet eorum mentionem, & quatenus affigebantur, itidem diversitatem observare possumus. Nam Meroveadæ sigilli non meminerunt in chartis, utique verò Carolidæ, hac aut simili formulâ: *Ut hoc auctoritatis nostra præceptum firmum ac stabile permaneat, hanc chartam scribi, & annuli nostri impressione sigillari jussimus.* Deinde sub illis Sigilla affigebantur paulo supra extrema Datae (quam vocant) verba: sub his plerumque post Cancellarii aut Referendarii nomen, quod, ut supra diximus, in contextas convolutasque lineolarum tricas sigillum Regium circum-

E cingentes

cingentes desinebat. Illud sub utrisque ut plurimum obtinebat, ut sigilla ad extremam chartæ oram affigerentur. Carolidarum morem sequentes Imperatores vel Reges plerumque retinuerunt.

§. XVIII. Coronidis loco libet de privilegiis Imperatorum vel Regum Germanici Imperii Auctorem libelli *Synagmata dictandi* inscriptionem habentis, quem ex Codice Metensis Ecclesiæ scripto ante annos quingentos, Joannes Mabillonius 1.) protulit, audire: *Præcepta vel mundiburdia magnatum & secularium potestatum sunt solum. Propriè autem Regum vel Principum Præcepta signum certum non habent in exordiis, sed quod facere scriptoribus collibuerit, vel crucem, vel chrismon, vel litteram quamlibet circum datam serpentibus in hunc modum: * vel quodlibet aliud quod voluerit. Solet autem prima linea Præceptorum longis & aequalibus litteris figurari. Initium autem Præceptorum hujusmodi est. In nomine sanctæ & individuae Trinitatis. Heynricus Gratia Dei Imperator Aug. Post istum prologum introducitur quasi persona Imperatoris loquentis, reddentisque causam, quâ inductus illud voluerit præceptum statuere, dicens, Regiæ dignitati competere, ut talium virorum à qualibus ipse rogatus est, non debeant contemnere preces: vel quam voluerit facere illius edendi præcepti vel mundiburdii justam causam insinuans. Post hæc quod ipse loci illius homini suâ auctoritate concedat vel roboret, erit illud subinferendum. In fine verò præcepti illud erit locandum, ut quicumque contra illius præcepti decretionem fecerit, mille auri optimi libras, vel quodlibet aliud pretium quod instituerit Imperator, se persolurum cognoscat, medietatem regiæ camera, & medietatem loco vel homini illi, cui illud præceptum conscribitur. Post hæc quod Imperator propriâ manu subscripserit, & proprio signari sigillo jusserit, erit adjiciendum. Post completum præceptum monogramma est ponendum, in quo nomen Imperatoris Augusti Dei gratia habeatur connexum, vel alia qualibet quæ Imperatorem condecorat.*

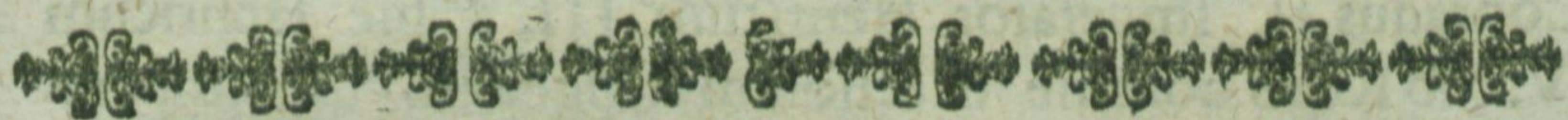
1.) l. 6. de R.
D, n. 207.

cat. * *Ex utraque autem monogrammaticis parte longioribus & equalibus litteris scriptum erit signum Domini illius Imperatoris serenissimi vel Augusti vel aliud quodlibet hujusmodi. Post monogramma prolixioribus & paribus litteris scribitur. HEINRICUS vel A. CANCELLARIUS vice G. Vercellensis Episcopi recognovi istud factum. In ultimâ carta lineâ quoto anno à Domini Incarnatione & quoto indictione & quo Regni vel Imperii illius Imperatoris anno, & quo loco, litteris erit communibus conscribendum.*

§. XIX. Dignum quoque notatu de chartis Wenceslai est, eas non æstimari, cum sint qui referant, illum membranas sive chartas dedisse vacuas, solum sigillum in imo continentes, ab aliis implendas. v. *Limnæus 1.) & Blondellus. 2.)*

1.) tom. I. addit ad l. 2. c. 11 p. 265. sequ. tom. I. addit p. 63.

2.) præfac. apologet. XXIV, 4.

S E C T I O II.

De Diplomatis Regum, & quemadmodum ab Imperatoriis distinguantur.

§. I. **R**EGIS, cujus homonymia traditur, diplomata differebant ab Imperatoriis diplomatis.

§. II. Primò, quod ille *Rex*, hic *Imperator* diceretur.

§. III. Secundò, ratione *subscriptionis*.

§. IV. Tertiò, ratione *subsignationis*.

§. V. Quartò, ratione *notationis temporis*.

§. I.

CUM in Imperatorum & Regum Diplomatis differentia multiplex observetur, non inutile fuerit illa cum his contendere. Ubi præmitrendum, Regis apud Germanos significatum non unum fuisse. Sub Merovingicis Regum liberos vivis etiam patribus Reges vocari, morem fuisse exemplis

1.) l. 7. *Rec. Francic. ad A.* 515.

2.) l. 1. *Chron. rerum in Longobard. gest.* A. 1248.

3.) v. *Thuanum* l. 21. act. A. 1558.

4.) l. 1. & l. 3.

5.) *In Antiquitatibus Archiepiscopatus Magdeburgensis* §. 121. conf. *Limnaeus* ad artic. 31. *Capitulat. Rudolph. versu Und nicht ebe* p. 523.

6.) d. l. §. 125. 126. 127.

7.) l. 4. *Ann. Paderborn.* ad A. 968.

8.) ad cap. 2. A. B. §. 5. *obseruat* §. confer. ad cap. 1. §. 1. *obl.* §. p. 62. *leq.*

probat Hadrianus Valesius. 1.) Quæ res chronologiam non parum conturbavit. Postea (quæ *prima* erit nobis *significatio*) sub Carolingis deinceps sæpius Regis vocabulum denotavit summum Germanici Imperii Rectorem nondum à Pontifice Romano coronatum, sive, ut Monachus S. Justinæ Paduanus loquitur, *electum in Regem & futurum Imperatorem*. Quæ significatio apud Germanos desiit, postquam Ferdinandus I. ob concertationem cum Paulo IV. Pontifice, coronam Romanam petere omisit, * ejusque exemplum successores secuti sunt, * à coronatione Germanicâ protinus electos Imperatores, se nuncupantes. Deinde (quæ *altera* est *notio*) cum successio adhuc in Imperio vigeret, designavit illos, qui in spem Imperii assumebantur, * quales apud Romanos Cæsares dicti. Exempla videantur apud Witikindum. 4.) Ita * Conradus II. Imperator Henricum III. * hic Henricum IV. sub Regis nomine successorem designavit. * Coimperatorem vocavit Otto M. filium cognominem, * quippe vivo Patre coronatum à Pontifice Romano, in diplomate A. 969. apud D. Sagittarium, 5.) quo prædium quoddam Hunoldis-husen nominatum, situm in provincia Hassorum S. Mauritio Martyri in supplementum operis Magdeburgici concedit. Adde alia ejusdem Ottonis diplomata A. 970. & 978. apud laudatum Sagittarium 6.) & alia A. 969. apud Nicol. Schaten, 7.) * Ast postquam electio introducta, Rex dicitur (quæ *tertia* est *notio*) qui vivo Imperatori velut adjuva & vicarius adjungitur, & post decessum ejus jus Imperii nullo alio intercedente actu habet. Quâ in notione hodiè vocabulum Regis ut plurimum accipitur. Nobis heic Rex in primâ significatione intelligitur. Licet enim differentia inter Imperatorem & Regem hunc magis * sit nominalis, quam realis, cum Rex omnia potuerit, quæ Imperator, ut rectè observavit Limnaeus: 8.) tamen in diplomatis, ut dixi, differentia multiplex deprehenditur, sive respicias subscriptionem & subsignationem, sive subnotationem temporis, * Ejus-

* Ejusque exemplum successores secuti sunt) de Maximiliano II. Rudolpho II. & Matthia vid. Reinking. *l. 1. de R. S. & Eccl. l. 3. c. 8. n. 20.* Jam Maximilianus I. *electi Imperatoris* titulum ante confirmationem Pontificiam usurpaverat; cujus causam ipse reddit in epistolâ ad Ericum Ducem Luneburgicum scriptâ, apud Justinum Goblerum *chronic. gestor. Maximil. I. Imper. per Ericum Ducem*, ne sc. Pontificem offenderet, quasi ex contentu coronationem illam neglexisse videretur. Addatur memorabile ejus rescriptum ad Senatum Eslinganum 8. Febr. 1508. apud D. Dattium *l. 3. de Pac. publ. c. 7. n. 29.* Inauguratio autem ejus A. 1508. non Romæ sed Tridenti per Nuntium Apostolicum facta: v. Sigismund. à Bircken *l. 6. Spiegel der Ehren des Erzhauses Oestereich c. 13.* A quo tempore Maximilianus constanter *electi Romanorum Imperatoris* titulo usus fuit. v. D. Dattius *d. l. n. 32.* Add. Petr. Martyr. Anglerium *l. 21. epistol. 381.*

* A coronatione Germanicâ protinus electos Imperatores senuncupantes) Notanter dicimus à coronatione Germanicâ: ante eam enim Reges vocari, docent principia Capitulationum.

* Quales apud Romanos Cæsares dicti) obtinebat idem mos constituendi consortem Imperii apud Gallos sive Francos occidentales. Nam ita Glaber Radulphus *l. 2. hist. c. 2. de Hugone Capeto: Cum se cognovisset jam aliquantum viribus defici, congregatis in Aureliana urbe quibusque Francorum ac Burgundionum Regni Primoribus, Robertum filium suum Anno sc. tertio decimo ante millesimum incarnati Salvatoris adhuc se superstite Regem constituit.* Idem *l. 3. histor. c. 9. de Roberto: Regio in Compendio adscitis Regni Primoribus coronam, ut decreverat, ex more à Pontificibus fecit puero (Hugoni) imponi.*

* Conradus II. Imperator Henricum III.) Glaber Radulphus *l. 5. histor. c. 9. A. 1037. Eodem anno Chuonradus apud Saxoniam Romanorum obiit Imperator. Cujus filius Henricus nomine, quem ipse vivens pro se Regem constituerat, imperavit.*

* Hic Henricum IV. sub Regis nomine successorem designavit) Chron. Hildensheimense ad An. 1056. *Henricus infirmari cœpit, & perductus ad mortem filium suum Henricum Romani Pontificis ceterorumq; Pontificum & Principum electione Regem constituit.*

* Coimperatorem vocavit Otto M.) ipse quoque in charta A. 973. apud Franc. Guillimann. *2. Habsb. 7. Otto junior, senioris divinâ annuente clementiâ coimperator Augustus.* Hinc emendandus Sigebertus in Chron. A. 971. in edit. Pistorii p. 586. ubi legitur *Ottoni comparatori suo.*

* Quippe vivo Patre coronatum à Pontifice Romano) ipse Otto M. in epistolâ ad Hermannum & Theodoricum Duces *scriptâ decimo quinto Kal. Februarii in Campania juxta Capuum apud Witi-kindum l. 3. in calce. Filius noster in nativitate Domini coronam à Domino Apostolico in Imperii dignitatem suscepit.*

* At postquam electio introducta Rex dicitur, qui vivo Imperatori adjungitur) Hunc Friderici I. sive Barbarossæ tempore *Romanorum Regem* insigniri cœpisse, cum antehac simpliciter Rex diceretur, observavit Viquefort. *de l' election de l' Empereur c. 8. p. 114.*

* Sit nominalis quam realis) v. formula appellationis Ludovici IV. adversus decretum Pontificis A. 1324. & quæ Theologi pariter ac Jurisprudentes tum existimaverint, apud Nicolaum Burgundum *l. 3 histor. Bavar.* candide isthæc omnia narrantem. Confer additiones ad Annales Rebdorff. A. 1339. M. Freheri *tom. 1. scriptor. Germanor. p. 426. seq.* Jam ante cum Alberto coronam Imperii denegasset Pontifex Rom. is impositâ sibi regni coronâ gladium tenens in manibus dicebat:

Quid ergo si Papa mihi coronam denegat! electione Principum & Rex sum & Imperator, teste Trithemio *chron. Hirsang. ad A. 1299.*

Postea etiam sub Wenceslao Rege Ubertus de Lampamiano utriusque juris Doctor defendendum suscepit: *Ante coronationem, factâ in Alemanniâ electione solenni, Dominum Imperatorem consequi nomen Imperatoris & Imperii sive totius Reipubl.* vid. Maderi appendix otii Imperialibus Geronii subjuncta *n. 24. p. 116.* Pertinet etiam huc Goldast. *Monarchia S. R. Imperii.* Hinc inepta multis videtur cavillatio Æneæ Sylvii histor. Friderici III. pag. 810, contendentis, ante coronationem Pontificiam rectius Teutonicorum quam Romanorum Regem appellari.

§. II. Princeps igitur differentia est, quod ante inaugurationem Romanam Rex, post eam Imperator Augustus appellaretur. Initium fecit Carolus M. Francorum Rex, postquam Anno octingentesimo primo secundum supputationem vulgarem, quæ à nativitate Domini annum inchoat, [nam de alia forte intelligendi, qui inaugurationem rejiciunt in

f.) l. 2. de re diplom. c. 23. §. 4. seq.

An. 800. de quibus supputandi rationibus diversis eruditè differuit Mabillonius] 1.) titulo Romanorum Patritii omisso,

omisso, titulum *Imperatoris Augusti* accepit. Quamquam autem successores ejus Augusti vel Imperatoris nomen * non à die consecrationis Pontificiæ, sed quisque à morte Patris vel designatione successoris ab eo factâ assumerint, neque annos Regni atque Imperii distinxerint, ut ex diplomatis bene observavit Onuphrius Panvinius; 2.) tamen Carolus II. cognomento Calvus, Ludovici Pii Imperatoris natu minor filius, post mortem Ludovici II. patruelis VIII. Calendas Januarias incuntis A. Christi DCCCLXXVI. à Johanne Papâ VIII. Romæ inunctus & Imperator coronatus, ab eo demum tempore se & Imperatorem & Augustum dixit, & annos Regni atque Imperii iterum discrevit. Cujus rei causa fuit, quod ipse primus omnium Imperium nec solâ hereditate nec solâ electione habuit. Nam neque heres à Ludovico II. Imperatore sine liberis decedente institutus fuerat, neque ab ullo electus, sed per seipsum Imperii Romani titulum accipiens Pontificiam Imperii Coronam Romanique Pontificis consensum magnâ pecuniâ emit, præsertim cum multi tunc essent Ludovici illius mortui propinqui, qui ad Imperium aspirarent. Exemplum autem hujus Caroli Francorum Reges & * in Germanico Imperio Imperatores facti ad superius usque seculum constanter observaverunt, nisi quod Conradus III. * forte ob discordiam cum Pontifice ab Imperatorio titulo non abstinuit, etsi Romæ non coronatus, ut observat Goldastus, 3.) & confirmant duæ ejus epistolæ ad Porphyrogenitum Comnenum hoc titulo insignitæ apud Ottonem Frisingensem. 4.) Ceteri autem omnes vel *Dei Gratiâ Reges Romanorum* vel *electos Imperatores Romanorum* se se appellaverunt. Electi autem Romanorum Imperatoris titulum fera intra annos ducentos cœpisse, asserit Herm. Conringius. 5.) De quo tamen dubitari possit: nam CL. Leibniti in *Cod. diplomat. prodromo* N. 5, profert epistolam recre-

2.) de comit. Imper. c. 5. conf. Conring. de German. Imper. Roman. c. 10 ad Lamp. p. 3, c. 2. p. 102.

3.) in replicat. pro Imperio c. 36.

4.) l. 1. de gest. Friderici c. 23.

5.) ad Lamp. part. 3. p. 102, seq.

recredentialem Gregorii VIII. ad Henricum VI. Regem Roman. Friderici I. Imperator. filium A. 1187. in quâ Henricum illum illustrem Regem *electum Romanorum Imperatorem* nominat. Apud eund. *d. prodr. n. 14.* Urbani IV. epistola in scripta est *Richarto in Romanorum Regem electo.*

* Non à die consecrationis Pontificiæ, sed quisque à morte patris vel designatione &c.) Eginhardus vit. Caroli M. memorat, *Carolus M. congregatis solenniter de toto Regno Francorum primoribus, cunctorum consilio consortem sibi totius Regni & Imperialis nominis heredem constituisse (Ludovicum) impositoque capiti ejus diademate Imperatorem & Augustum jussisse appellari.* Et tamen Stephanus IV. Pontifex An. Chr. 816. Ludovicum hunc in Ecclesia Remensi coram clero & omni populo consecravit, & unxit ad Imperatorem, ut auctor est Theganus Chorepiscopus Trevirensis.

* Et in Germanico Imperio Imperatores facti) Ante Reges nominabantur. Quod enim Witikindus libr. 1. & libr. 2. post victoriam Hungaricam Henricum Aucupem ab exercitu *patrem patriæ Imperatoremque* appellatum scribit, acclamationibus militum non solenni stylo tribuendum. Haud dubie etiam Germani militis, linguâ vernaculâ usi, voces sic reddidit Witikindus, ut rectè docet Coring. *de Germanor. Imper. Roman. c. 9. §. 16.* Hinc dubites de fide Diplomatistæ super protectione Archiepiscopatus Trevirensis A. 906. apud Magerum *de Advocat. c. 5. n. 344.* Cujus initium: *Otto divinâ Clementiâ Romanor. Rex atque Imperator,* & finis: *Actum feliciter in Dei nomine in Chalaen indictione 2. Regni Imperiique nostri Anno 9.* Auger falsi suspicionem sigillum, cui insculptum scribit Magerus, *scutum, roboratum aquila bicipite in pectore gestante scutum fasciis plenum.*

* Forte ob discordiam cum Pontifice) aut ut ægrè faceret Commeno. Nam ita H. de gestis Ludovici VII. Regis Gall. A. 1146. c. 8. apud Franciscū du Chesne *tom. 3. script. Franc. de Constantinopolitani Imperatoribus. Invident Alemannis, nec vellent, quod potestas eorum & dominium cresceret. Dedignantur valdè, quod Imperator Alemannus Imperatorem se nominet Romanorum. Volunt enim dicere quod suus Imperator de jure debet totius mundi monarchiam obtinere.* Ludovicus quoq; Bavarus ante coronationem Romanam Codicillis mandati, quos legatis suis dederat, Cæsaris titulum nomini adscripsit,
rat,

rat, quod Pontifex Johannes XXII. ægerrimè tulit. v. Nicol. Burgundus l. 2. histor. Bavar. A. 1324.

§. III. Subscriptio, quæ nomine Regis fiebat, talis vel similis erat: *Signum Domini Ottonis invictissimi Regis*, à qua diversa, *Signum Domini Ottonis M. & invictissimi Imperatoris*. Ubi observandum, monogrammata regum, quæ interponi solebant, à temporibus Conradi Salici diversa fuisse ab Imperatoriis. Specimen est apud Henricum Meibomium, 1.) qui Ottonis IV. monogramma geminum exhibet, unum quo à coronatione Aquisgranensi, alterum quo post inunctionem Pontificiam est usus. Sunt etiam qui notant nomini Regis *Augusti* titulum, nomini Imperatoris *semper Augusti* titulum additum * Enim verò hoc discrimen falsum esse complura diplomata evincere possunt. Equidem in instrumentopacis, Constantiæ inter Fridericum Imperatorem & Italos A. 1183. compositæ legitur. *Fridericus divinâ favente clementiâ Romanorum Imperator, semper Augustus, & filius ejus Henricus sextus Romanorum Rex, Augustus*. * Verum heic Rex non in primâ, sed tertiâ significatione sumitur. Sunt præterea, qui putant numerales notas ejusdem nominis Regum ab inauguratione Pontificiâ dependere, quam sententiam Italorum propugnavit Onnuphrius Panvinius 2.) provocans ad diplomata. Ast Paulus Langius Monachus in Chronico Citizenensi 3.) apud Pistorium 4.) loquutus de Henrico II. *Henricus*, inquit, *iste primus appellatur ab Historicis Italicis*. * Ipse tamen semet secundum asserit in syngraphâ suâ, quæ Babenbergæ extat, clarè indicat. *Primus quidem Henricus Pater Ottonis M. Hic quia Romæ coronatus non fuit ab Italis non numeratur, & ita cum Conradis & Lothariis faciunt. Nostrates autem Historiographi Henricum memoratum Ottonis M. Patrem primum ponunt, quia in Germania strenuè & optimè imperavit, & ita de aliis*. Et H. Mutius 5.) agens de Henrico sancto scribit: *Hic Henricus appellatus est ab Electoribus Imperii Henricus secundus, sed Itali, quem*

1.) In Relection. apolog. pro Otone IV.

2.) De Comitibus Imperatoris c. 5.
3.) Ad An. 1002. & ad A. 1014.
4.) Tom. un. script. Germ

5.) l. 14. Chronic. Germ. p. 108. addatur Nauderius l. 2. Gen. 34. fol. 148.

Franz. 3.
 Saxon. 4. Cu-
 spinianus in
 Ottone III.
 Jacob. Spie-
 gel, ad Gunth.
 Ligurin. &
 & ad l. 2. pa-
 rall. Sylv. p.
 259. ad part.
 3. n. 26.
 6.) l. 5. Añal.
 Paderborn.
 7.) part. 3.
 n. 27.
 8.) Tom. 4.
 Vett. anale-
 stor. p. 475.
 9.) Tom. 2.
 script. Leod.
 p. 54.
 10.) l. 5. An-
 nal. Pader-
 born.
 11.) d. p. 3.
 n. 21.
 12.) l. 5.
 Habf. 6. c. 3.
 13.) l. 1.
 Chron. Por-
 tens. c. 2. p.
 21. seq.
 14.) l. 1. Di-
 plom. Belgi-
 cor. c. 59.
 15.) l. 1. Do-
 nat. Belgic.
 c. 59.
 16.) l. 8. An-
 nal. Pader-
 born.
 17.) l. 2.
 Comm. Bi-
 blioth. Cæsar.
 4. 8. p. 710.

Germani creabant, Henricum Aucupem Parentem Ottonis M. non connumerabant inter Imperatores; hunc ergo primum vo- cant, sed opponi adversus eos potest textus ille, Constitutio est & Palea, 63. distinct. Sanè, pro hac sententia facere videntur diplomata multa, Henrici Claudii sive sancti, qui & Rex & Imperator, secundum se appellavit, in diplomat. Anno 1011. 1014. An. 1016. An. 1017. An. 1018. An. 1020. An. 1021. An. 1023. apud Nicolaum Schaten, 6.) nec pauciora Henrici Imperatoris, qui Henrici Nigri filius fuit, & quartum se nominavit. In diplomate An. 1065. apud Zyllesium: 7.) *Signum Domini Henrici IV. Regis.* In diplomate 1066. apud eundem. *Signum Domini Henrici IV. Regis.* Diploma An. 1062. apud Mabillon. 8.) *Signum Domini Henrici IV. Regis.* Diploma A. 1107. apud Joan. Chapeauill. incipit: *Henricus D. G. quintus Romanorum Rex,* & finit: *Anno Domini Henrici quinti Romanorum Regis secun- do.* Sic & Chounradus, licet Imperator, secundum se per- petuo nominavit in diplomat. An. 1027. 1031. 1032. 1033. apud Nicolaum Schaten. 10.) Add. Diploma An. 1026. apud Ni- colaum Zyllesium. 11.) Verum pro adversâ sententiâ pugnat, quod Conradus Suevus secundum se ubique insignivit, ut in diplomate An. 1139. apud Franciscum Guillimannum 12.) in alio An. 1145. apud Joh. Jacobum Chiffletium, quod incipit: *Conradus divina favente clementia Romanorum Rex secundus:* in alio apud Justinum Pertuchium 13.) An. 1140. cujus ini- tium. *In nomine sanctæ & individue Trinitatis. Conradus di- vina clementia Rex secundus Romanorum.* Perinde ut apud Au- bert, Miræum 14.) in chartâ An. 1146. & in aliâ An. 1138. apud eundem 15.) Add. Diplomata An. 1145. An. 1147. An. 1156. apud Nicolaum Schaten. 16.) Et tamen hunc antecesserunt duo Conradi, magnæ uterque virtutis & regiæ dignationis. Rur- sus Fridericus Imperator Maximiliani I. pater se tertium ap- pellavit, ut ex monumentis variis etiam MSS. P. Lambecius 17.) notavit. * Et tamen Fridericus Dux Brunsvicensis atque Lune-

Luneburgensis An. 1400. ritè electus fuit. Nisi quis dicat, forte eum propterea non numerari, quoniam ante coronationem Germanicam & nondum publicatâ Wenceslai depositionis sententiâ occisus fuit. Quod accuratè designatis temporibus docuit Vir doctissimus D. Henricus Meibomius.

18.) In hac diffensione existimamus, si in diversis chartis unus idemque se v. g. Henricum id nomen secundum & tertium dixit, id intuitu vel Regiæ vel Imperatoriæ dignitatis accipiendum. Indicio sunt duo diplomata apud Zyllesium. 19.) In priore A. 1056. est: *Anno Domini Henrici tertii Regis, secundi Imperatoris*: In altero ejusdem Anni: *Signum Domini Henrici III. Regis invictissimi, secundi Romanorum Imperatoris*. Add. ejusdem Diplomata An. 1049. apud Nicolaum Schaten 20.) & A. 1052. & 1053. apud eundem. Ad hæc in diplomate Henrici, quem quartum se toties insignivisse antea audivimus, legitur apud Zyllesium: 21.) An. 1101. *Signum Domini Henrici III. Romanorum Imperatoris invictissimi*. In alio diplomate A. 1083. se *Henrici II. Imperatoris filium* nuncupat apud Nicolaum Schaten, 22.) & aliud An. 1086. apud eundem 23.) incipit: *In nomine S. & individue Trinitatis, Henricus divina favente clementia tertius Romanorum Imperator Augustus, & Henricus, qui toties se scripsit quintum Romanorum Regem se quartum Romanorum Imperatorem Augustum nominavit*, in diplomate An. 1123. apud Nicolaum Schaten. 24.) Conradum autem Suevum illum quod attinet, videtur is ab Italis in errorem inductus fuisse. Nam ita Abbas Urspergensis 25.) de Conrado ex Carolingicâ familiâ ultimo: *Hunc Italici scriptores, si diis placet, inter Imperatores non nominant, quia Italiam non habuit*. De Philippo Rege sigillatim notandum eum secundum nominari in diplomate A. 1199. apud Hundium, 26.) ubi legitur: *Signum Domini Philippi secundi Romanorum Regis invictissimi*. Forte quia alius ejusdè nominis inter Imperatores veteres Romanos fuit.

18.) Dissert. histor. de Frieder. Luneburg. in Imp. Election. 19.) d. p. 3. n. 24. n. 25.

20.) l. 6. Ann. Paderborn. ad d. Ann.

21.) d. p. 3. n. 22.

22.) l. 6. Ann. Paderb. ad d. Ann.

23.) l. 7. Ann. Paderb. ad d. Ann.

24.) l. 7. Ann. Paderb.

25.) Ad. A. 914.

26.) Tom. I. Metrop. Salsburg p. 79.

* Enimverò hoc discrimen falsum esse complura diplomata evincere possunt) Ut diplomata Henrici VI. Regis A. 1190. & A. 1193. apud Nicolaum Schaten l. 9. Annal. Paderbornens. Ottonis IV. A. 1098. apud eundem d. l. 9. diploma A. 1203. apud Joachimum Joh. Mader. *in antiquitat. Brunsvicens. append. XXX. monument. p. 239.* Philippi Regis A. 1205. apud Illustrem & Excellentissimum OBRECHTUM *prodrom. Rev. satic. c. 12. p. 300.* Rudolphi Habsburgici A. 1278. apud Ant. Weckium *part. 2. Beschreib- und Vorstellung der Stadt Dresden tit. 1. pag. 160.*

* Verùm hic Rex non in prima, sed tertia significatione sumitur) Quanquam hodie etiam in hac notione differentia illa non attendatur. v. Recess. Imper. Spirensis A. 1542. pr. Norimb. eodem. anno pr. & A. 1543. pr. Augustanus An. 1555. pr. Ratisbon. A. 1557. & jam olim vivo patre Friderico II. filius Henricus se scripsit Regem D. G. semper Augustum, in charta A. 1232. apud Trithemium *in Chronico Hirsaugiens. ad d. rom. 1. & in antiquitatibus Laurishaumensibus sub Conrado p. 188. & p. 189.*

* Ipse tamen secundum se asserit) idem ex syngraphis Babenbergæ observatis testatur *αὐλώωνης Hartm. Schedelius Chronico fol. 207.*

* Et tamen Fridericus) quid dicemus de Friderico Austriaco, Ludovici Bavari adversario, quem hic ad Imperium admisit, pari cum ipso potestate ei præ futurum, ut ex genuino autographo Literarum Unionis liquidum asserit idem Lambecius *in diar. fact. itinerar. Maria cell. add. 1. pag. 259. seq.* Sed videatur Nicolaus Burgundus l. 2. *histor. Bav. A. 1325.*

S. IV. Subsignatio etiam Imperatorum ac Regum diversa fuit: Etenim Reges ante coronationem Romanam* non utebantur bullâ, sed tantum sigillo, ut est *in Clementina Romani. de jurejurando in fin. & notavit Petrus de Andlo. 1.)* Et quidem in sigillo effigies Regis cum coronâ non Imperiali sed regiâ, & aquila non biceps, sed uniceps conspiciebatur, ut exemplo Friderici III. docet Antonius Weckius, 2.) quem audiamus: **Bei diesem Siegel (cujus cetypon exhibet) ist mit zgedencken / daß es kein Keyserl. sondern ein Römisch-Königliches ist / und daher so wohl das Bildnis nur mit einer Königlichem**

1.) l. 2. de Im-
per. Rom. c. 5.

2.) part. 1. Be-
schreib- und
Vorstellung
der Stadt
Dresden tit.
3. pag. 237

niglichen Crone/als auch der Adler mit einem einfachen Kopffe zu sehen; Nach der Zeit aber/und als dieser Keyser die Benediction zu Rom erhalten / und als Imperator geherschet / hat Er in dem Siegel eine Keyserl. Crone/ * und den doppelten Adler/wie der Abriß sub N. 7. vorstellet/geführt/woraus abzunehmē/wie die Vorschriften in solchen Sachen sehr punctuell gewesen / und den mercklichen Unterscheid gehalten/welchen die Observanz damals erfordert hat. Es ist aber dem geneigten Leser hierbey nicht verborgen/das in den nachfolgen Seculis hierin Aenderung geschehen/ in dem sich die erwehltten und in Deutschland gecröneten Römif. Keyser an die Rom-Fahrten oder Römer-Züge nicht so genau mehr gebunden. Den obwohlt Keyser Carl der Fünffte dießfals noch sorgfältig gewesen / hat es jedoch sein Herr Successor Keyser Ferdinand der Erste nicht mehr beobachtet / daraus erfolget / das ihn Pabst Paulus IV. für keinen ordentlichen Röm. Keyser erkennen/ und den gebührenden Titul geben / noch auch sein Nuntius auf Reichs-Conventen Ihme solchen zulegen wollen; In dem aber dieses ein Werk von grosser Consideration, welches der Herren Chur-Fürsten des Reichs Wahl und Erönung concernirte/gab der Römif. Keyser denselben solchen Anstoß zu erkennen/ Diese sowohl die Geistl. als Weltl. Hrn. Chur-Fürsten (jeder Theil besonders) überreichten darauf zwey schriftliche Gutachten / und hielten einmüchtig dafür: der Pabst hätte darein ganz nichts zu sprechen / die Wahl stünde vermög güldner Bull bey dem Chur-Fürstl. Collegio, davon sollte er sich nicht dringen lassen/wolte der Pabst ihn nicht davor erkennen / um des Willen / daß er nicht persönlich nach Rom kommen/da er doch einen Legaten/welches gar genug wäre/gesendet/ so sollte Er es nur dem Chur-Fürstl. Collegio melden/ und ihren Rath gebrauchen / da wolten sie sich aller Gebühr bezeugen; Es erkäneten Ihn alle Christliche Hdaupter/ins und aussershalb Europa, auch die ungläubigen für den Röm Keyser/warum sollte sichs der Pabst den weygern/ &c. Und waren die

Geistl. Hn. Chur. Fürsten in Ihrem Rathschlage fast die hefftigste; darauf ist erfolgt/das zu Vermeidung des besorgenden præjudi- kes / kein einziger nachgehender Römif. Keyser mehr in Person/

3.) observ. ad
A. B. c. I. §. I.
obl 5.

wegen der Benediction, nach Rom gezogen. Cæterum Limnæus 3.) differentia, quam de bullâ & sigillo adduximus, opponit capitulationem Ferdinandi tertii art. 46. ubi dicitur: Die gûlde- ne Bull seye ein uraltes Insigne eines Regierenden Römischen Keyfers oder Königs. Veram confundit ille Regem in primô & tertiô significatu. Illud ad memoriam insigne est, & investiga- tionem accuratorem meretur, quod Carolus IV. Imperator

4.) in Silesio-
graph. appen-
dice privile-
gorum.

in charta A. 1348. apud Nicolaum Henelium 4.) notavit: *Glo- riosa memoria Henricum avum suum, quondam Romanorum Im- peratorem, sigillo Comitatus Luccenburgerensis, & ceteros Divos Romanorum Electos prædecessores suos suorum titulorum, & se etiam Marchionatus Moravia sigillo, ante ipsorum & sua coronationis solennitatem, usos fuisse.*

* Non utebantur Bulla) Sic Romanus Pontifex creatus, non con- secratus bullâ quidem utitur Apostolorum Petri & Pauli vultibus signa- tâ ex una parte, verum ex aliâ sine aliquâ cælaturâ vel impressione signi vel nominis, ut observavit Cironius l. 1. observat. c. 2. Hanc bullam dimidiam dixit Innocent. III. l. 1. Regest. epist. 83.

§. V. Subnotatio temporis hoc habuit singulare, ut Imperatores, qui Reges fuerant, tempus & Regni & Imperii ex- primerent. De Francicis Regibus à Carolo M. usque accu- ratè egit Mabillonius. 1.) Ad nostrum institutum magis faci- unt diplomata post extinctam Carolingicam familiam. Heic notat Carolus Sigonius: 2.) *Ante Pontificis coronationem Augu- sti aut Imperatoris nomen non usurpatum, sed Regis Germania at- que Italia sive Regis Romanorum & Imperatoris designati, an- nosque Regnorum & Imperii in diplomatis seorsim numeratos esse.* In diplomate Ottonis M. A. 965. apud Leuberum 3.) legitur: *Anno regni Domini Ottonis XXX. Imperii. IIII.* In diplomate

1.) l. 2. de re
diplomat. c.
26. §. 12. seq.
2.) l. 7. Hist.
Ital.
3.) de Stapul.
Saxon. n.
1600. conf.
numeros se-
quentes.

Ottonis

Ottonis M. A. 970. apud Zyllesium: 4.) *Anno Regni Domini Ottonis XXXV. Imperii autem IX. filiique ejus Regni X. Imperii autem IV.* In diplomate Henrici III. An. 1056. apud Zyllesium. 5.) * *Anno autem Domini Henrici tertii Regis, secundi Imperatoris, ordinationis XXVIII. Regni verò XVIII. Imperii X.* Hinc intelligitur etiam, quod est in diplomate Henrici IV. A. 1065. apud Zyllesium: 6.) *Anno autem ordinationis Domini Henrici quarti Regis XII. regni IX.* & apud Mabillon. 7.) in diplomate ejusdem A. 1062. *Anno coronati Domini Henrici quarti Regis octavo, Regni verò sexto.* Cujusmodi plures in rebus Henricorum III. & IV. quoq; formulæ extant apud Nicolaum Schaten 8.) apud quem 9.) in primis notanda est charta Henrici IV. A. 1062. ætatis quoque mentionem faciens: *Anno autem ordinationis Domini Henrici quarti Regis VIII. regni verò X. vite XII.* In diplomate Friderici I. A. 1157. apud Browerum. 10.) *Anno Regni ejus sexto, Imperii verò secundo.* Eadem formula fere est in aliis plerisque diplomatis. Imperator Sigismundus etiam annos Regni Hungariæ addidit. Sic in Diplomate A. 1419. apud clarissimum Leibnitium. 11.) *Regnorum nostrorum anno Hungaria XXIX. Romanae electionis VI. Coronationis verò II.* Alia diplomata exhibet Limnæus 12.) Quem morem etiam successores tenuerunt. Illud adhuc restat disquirendum, quemadmodum anni Regni fuerint computati. Ubi libet adferre sententiam Papebrochii, libero lectoribus iudicio relicto: *Extra controversiam est, inquit, quod passim omnes tam Reges quam Pontifices & Episcopi à die suæ erectionis communiter numerarint, uti etiam nunc numerant annos Regni, Pontificatus ac Sedis suæ, nullâ habita ratione anni civilis vel Ecclesiastici suum seorsim principium habentis: & sicuti diei illius tanquam natalis sui annuam letitiam celebrabant, & Romani Pontificis etiam nunc celebrant gratulatione publicâ, ita & in eo mutasse ac mutare numerum anni publicis actibus inscribendi. Quid igitur*

4.) d. p. 3. n. 15

5.) d. p. 3. n. 24. n. 25.

6.) d. p. 3. n. 27.

7.) tom. 4. vet. analect. p. 475.

8.) Ann. Paderb. l. 6 & 7.

9.) d. l. 6. Ann. Paderb. ad A. 1062.

10.) l. 14. Ann. Trev. ad d. A.

11.) part. 1. Cod. diplom. p. 123.

12.) ad Capit. Caroli V. in calec p. 369.

13.) d. propyl. s. 45. seq.

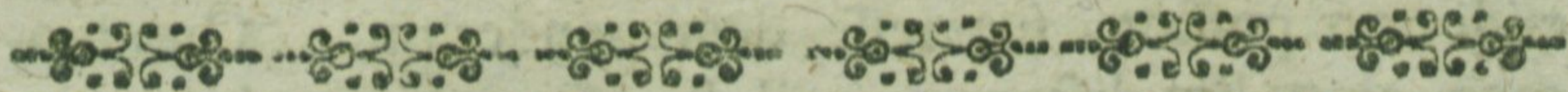
ẽ;
i-
w/
us
it
eo
en
&
a-
or
lo-
m-
vos
se
na
n-
na-
gni
am
ut
ex-
cu-
ci-
cic
gu-
at-
an-
esse.
ur:
ate
onis

igitur Carolus? Dico eundem morem ipsum tenuisse & annos Regni ab autumno in autumnum, quamdiu solum Regis titulum gessit. At verò cum in Natali Domini Kal. Januar. A. DCCCL. precedente Imperator Romæ coronatus ac saluatus esset, nobiliorem jam natalem nactus, quem deinceps teneret, ut is cum annis Imperii, quorum tunc primum auspiciabatur, pari progredere passu, & solum semel in unoquoque anno communis formula notarialis mutaretur, tres menses ex A. XXXIII. Regni jam decursos, & eatenus notatos dimisit pro anno integro, & annum Regni XXXIV. cum anno I. Imperii conjunxit. Idem quin fecerint, quotquot annos Regni pridem numerari cœptos, post acceptam Imperii coronam novo illi annorum numerandorum initio conformari debuerunt, nequaquam dubito; Sed non vacat omnia singulorum percurrere diplomata, ut ex iis hæc veritas comprobetur. Pro omnibus sit Otto primus. Hic anno Christi 936. eunte Junio heres & Rex coram omni populo declaratus à Patre mortem instantem preveniente. In Diplomate apud Zyllesium A. DCCCCXL, III. Nonas Junii & An. DCCCCXLIII. Kal. Febr. annos Regni sui numerat IV. & VII. tanquam adhuc durantes usque ad finem Junii. In eo autem quod apud eundem Zyllesium legitur, Datum Verona III. Kal. April. An. DCCCCLXX. quando ad huc currere debebat annus Regni XXXIV. numerat annum XXXV. scilicet sub initium Anni DCCCCLXII. Romæ coronatus Imperator, exindeque annum incipiens annum imperii primum nominare, abrupto Regni anno XXVI. qui solum dimidius effluerat, incipit numerare annum XXVII. ut esset idem initium annorum Regni & Imperii, & sic cum Anno Regni XXXV. conjungitur annus Imperii nonus. Diplomata Friderici III. ab An. 1452. primum numerant Imperii annum, cum tamen anno superiore coronatum 16. Kalend. April. patet Onuphrius, idemq; testentur Flandrici & Colonienses Annales, ut observavit Christoph. Browerus. 14.)

14.) l. 19. Ann.
Trevirens. ad
A. 1452.

Anno

* Anno autem Domini Henrici - ordinationis XXVIII. Regni verò XVIII. &c.) In quâ formulâ annus ordinationis primævam electionem & coronationem regiam, annus regni terminum capti regiminis & administrationis regni designavit, ut rectè observavit Mallinkrotius de Archicancellariis Imperii part. 2. pag. 61. & seq. ubi etiam diversitatem sub Carolidis & Saxonis Imp. vel Regibus indicat.

A P P E N D I X.

E P I S T O L A

ad Virum eruditione, dignatione, genere illustrem, in quâ de nuperâ defensione Diplomatis pro Cænobio Lindaviensi, Ludovico Pio adscripti, contra H. Conringii censuram, susceptâ, disquiritur.

PERILLUSTRIS DOMINE.

Uæsiuisti ex me aliquoties, quid de libro, cuius titulus est: *Iusta defensio antiquissimi diplomatis, quo Ludovicus Imperator Cænobium Nobilium Virginum Lindaviense nono abhinc seculo stabilivit, contra iniquam Hermannii Conringii censuram suscepta*: ante hos quatuor annos vulgato, judicarem. Neque enim ignorabas, æstimare me scripta Conringii, in cuius nomen tot meritatis egregium tantis crepitibus Vindexille, quisquis est, detonare non erubuit. Et quanquam, quâ singulari es eruditione, aliorum advocare iudicia minimè habeas necesse, sed ipsi TIBI Senator esse possis, nolui tamen interrogatio-

G

nem

nem tuam frustrari, vel iudicio, si bonum est, sin minus, obsequio placiturus. Coepi igitur per otium accuratius cogitare, & excutere quæ circa veterem Reipublicæ nostræ notitiam collegi, simulque expendi à Conringio contra diploma & pro eo à Defensore dicta. Tantum autem abest, hunc in assensum me traxisse, ut potius multa suppositi partus indicia, quæ elidi non possint, superesse deprehenderim. Quod tamen eò nolim dictum, ut illustris Cænobiî juribus quicquam velim detrahere. Agitur de gloriâ antiquitatis, cujus fides si vacillat, non etiam cetera concidere semper æquum est. Si quid verò præstitum à Vindice, effecit is luculentius, diplomatis fabricatorem Ludovico Pio voluisse id acceptum ferri. Ast hoc quoque Conringius præsensit, disertè scribens: *In diplomate illò nonnulla revera reperiri, qua non nisi uni Ludovico Pio conveniunt: non nulla qua omnium commodissimè unius illius rebus quadrant.* Et dubitationem omnem expellet charta ejusdem Ludovici, quam Monasterio Campidonensi datam verbotenus heic subjicere pretium operæ videtur. *In nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi. HLudovicus divinâ repropitiante clementiâ Imperator Augustus. Si locis Deo dicatis propter amorem Dei & reverentiam inibi sibi famulantium quicquam beneficii de rebus transitoris ad necessitates eorum sublevandas conferimus, id nobis procul dubio ad æterna premia consequenda profuturum minimè dubitamus. Ideirco noverit industria omnis fidelium nostrorum presentium scilicet & futurorum, quia ad deprecationem dilectissimi fratris nostri Drogonis, venerabilis Archiepiscopi, sacrique palatii nostri summi Capellani, quandam cellulam appellatam Aldricella, que domno ac genitori nostro Carolo præstantissimo Imperatori tradita est, que in Ducatu Alemannico sita est in pago Albigo, ad quoddam monasterium, quod dicitur Campidona, ubi presenti tempore venerabilis Abba præest, ob emolumentum anima nostra & aterna*

cenf. diplom.
Ludov. c. 5.
p. 71. adde p.
77.

Ex tom. 4i
Vet. Anale-
torum Joh.
Mabillonii p.
470.

*& aeterna retributionis subdere, & de nostro jure in sui & pose-
 statem praedicti monasterii solenni donatione nobis transferre pla-
 cuit. Pro hoc itaque nostro favore atque licentiâ dedit jam di-
 ctus venerabilis Abba Tatto ex ratione monasterii sui Ratulfo
 Presbytero atque Capellano nostro, qui jam pridem eandem cel-
 lulam nostrâ largitione tenuit, ad habendum in beneficium die-
 bus vitae suae, in pago Helzenstein in loco qui dicitur Hrudoldis-
 hova sex obas vestitas sub integritate earum; Et in alio in pa-
 go Augustgoi, quandam cellulam nuncupatam Herilescella cum
 omnibus ad se pertinentibus, eo videlicet modo ut praefatas res
 monasterij diebus tantum vitae suae habeat, & post obitum suum
 revertantur ad praenominatum monasterium perpetualiter possi-
 denda. Unde vero ob firmitatis studium hoc praecipuum vene-
 rabili monasterio Campidona pro utrisque rebus confirmandis fie-
 ri jussimus, per quod decernimus atque jubemus, ut ab hinc in fu-
 turum modo superius taxato in jure & dominatione ejus consti-
 stant: ita, ut quicquid utilitatis Rectores praedicti monasterii de
 utrisque rebus facere ordinare disponere deereverint, libero in
 omnibus perfruantur arbitrio. Et ut haec nostra confirmationis
 auctoritas per futura tempora inviolabilem & inconvulsam obti-
 neat firmitatem, manu propria nostra subter eam firmavimus, &
 impressione annuli nostri jussimus sigillare.*

**Signum HLUDOWICI Serenissimi Imperatoris. Hir-
 minmaris Notarius ad vicem Hugonis recognovi
 & subscripsi. Data XIV. Kal. Majas Anno Chri-
 sti propitio XXVI. Imperii Domni HLudowici
 piissimi Augusti indictione secundâ. Actum Bo-
 domâ, regio palatio, in Dei nomine feliciter,
 Amen.**

**Vides, PERILLUSTRIS DOMINE, in chartâ hac, perin-
 de ut in diplomate, de quo quaerimus, Ludovicum, titulo divi-**

nâ repropitiante gratiâ usum, idem fere tempus, eundem locum, eundemque recognitorem designari. At enim verò hinc neutiquam sequitur, fidem diplomati adstructam esse. Solent veteratores, ut rei, in quâ fallere volunt, majorem concilient fidem, rei summam studiosè exornare. Quis autem prædem dabit, fabricatorem aliud à Ludovico Pio circa idem tempus vel Lindaviensi vel alteri Cænobio datum diploma ante oculos non habuisse, ut secundum illud efformaret suum? Res certè rerumque circumstantiæ, quæ in eo memorantur, ut diploma hoc Ludoviciani ævi ac sincerum esse credatur, non ferunt. Nimirum, ut rectè à Viro rerum harum callentissimo observatum est, *undecimo Christianæ ævæ seculo & sequentibus, dum Ecclesiæ Romanæ pacem tot undique schismata seditioesq; turbarent, ea erat morum corruptela, ut qui Dei erant famulatum professi, & videbant à potestatibus secularibus accidi immunitates ac possessiones suas, non magno crimini sibi dicerent, pro ipsis tuendis commenta cudere.* His autem temporibus ut diploma quoque, de quo agitur, adscribam, multa memorent. Si non tantum syrma diplomatis, sed diploma ipsum æri insculptum repræsentasset Defensor, idque autographo respondere testimoniis idoneis confirmandum curasset ex ipsis quoque literarum ductibus apicibusque, cujus ævi scriptura sit, iudicium ferri potuisset: at istud insuper habitum suspicionem auget. Quod enim olim Plautina illa Cleæreta de suis dicebat manibus, id majori jure de temporibus dici nostris potest, oculata sunt, nec credunt quicquam, nisi quod vident. Neque verò quamobrem toties desiderantibus haut satis fuerit factum, causa cogitari ulla potest. Utcunque hoc sit, vix ex Ludoviciani, quæ superant, ævi diplomatis unum non suspectum invenias, quod perinde ut nostrum in cœnobium unum tot immunitates, tot privilegia effundat. Nullum sanè inter illa quindecim, quæ Defensor fidem per ea diplomati fa-

cturus

D. Papebroch pro-
pyl. antiquar.
ad tom. 2. Aprilis c. 8. §.
103.

Eturus scripto suo attexuit, invenitur. Magnum utique est, Cænobium Episcopi dioecesanae legi subiectum eidem libertate & *justitia æquari: sed veri vix simile, Episcopum ipsum hoc efflagitasse, si cogitetur, Episcopos monasteriorum libertatem agris semper aspexisse oculis, neque ignotos etiam isto seculo questus fuisse: *Monachos Episcoporum jura insatiabiliter ambire.* Magnum non minus est, Monasterium in tributis, in monetis, in teloneis & navigationibus, ut liberum saluum & quietum permaneat, statui. Quanquam verbis hisce jura illa non de novo tribui, sed velut jam ante possessa confirmari, nemo non primò auditu, & simul absurdum in monasterio novè conditò, intelligat. Adhæc à Ludovico Imperatore jura ejusmodi non in cumulum conferri, sed particulatim designari consueverunt, numero videlicet navigiorum, fluminibus, per quæ naves ferantur, genere vectigalium & monetarum singulatim expressis. Id quod complura ejusdem Ludovici jam dudum ab aliis & novè à Stephano Baluzio edita diplomata confirmare possunt. Jam quæ circa Monasterii Advocatum statuuntur insolita tantum non omnia sunt ævo Ludoviciano. Certè mireris, censalium hominum, quibuscunque in locis constitutorum, negotia secularia juxta Advocatum Abbatissæ dijudicationi permitti, & quidem à Ludovico, qui Monachos, etiam Clericos Presbyteros, secularia negotia tractare legibus interdixit. *v. l. 1. capitul. 22. Additio 4. capit. 46.* Deinde incessus Advocati & accessus ad monasterium cum non pluribus quam duodecim equis frugalitatem illius ævi superat. Porro non nisi tertiam multarum partem Advocato solvi, nescio an in ullo ævi Ludoviciani genuino diplomate legatur. Ecquis vero Subadvocati nomen in diplomatis aut Legibus Francorum, dicam

V. Chron.
Cassin. l. 4.
c. 80.

in appendic.
actor. veter.
26.27 ad Ca-
pit. Francor.

G 3

amplius

* Justitiâ) vocabuli usus Regalia denotantis seculo undecimo perfrequens fuit v. Dissertat. Excellentissimi D. Præsidis de superioritat. territoriali §. IIX.

v. Wigul.
Hundius
tom. 2. Me-
tropol. Salis-
burgens. pag.
5. & 6.

Defens. Di-
plomat. Lu-
dovician c.
7. c. 10. seq.

amplius in scriptis Ludovico Imperatori *ευχρηστος* unquam legit? Mos profecto iste Subadvocatos constituendi multo serius Monasteria invasit, & ob eorum grassationes seculo duodecimō lege publica frenari coepit. Hæc & alia, quæ sponte nunc prætereo, quemadmodū elidere Defensor queat, non video, nisi forsan ludos facere ad infamiam seculi pertinentes & suavibus ad ridendi materiam commentis velit uti, cujus specimen jam insigne dedit, quando in diplomate legitur: *Ludovicum per interventum fidelium suorum illustrium Rabani scilicet sanctæ Mogontinæ ecclesiæ metropolitæ, nec non Salomonis videlicet Constantiensis ecclesiæ præsulis postulante Adalberto privilegia Monasterio concessisse.* Animadvertens enim Defensor, hoc in tempora Ludovici Pii non congruere, quoniam Rabanum Maurum A. 847. ex Abbate Fuldensi in Archiepiscopum Moguntinum electum esse, & Ludovicum Imperatorem A. 840. obiisse constet, fingendum existimavit, errorem à Notariō commissum, vel ita emendandum, *Rabani sc. Otgarii sacre Mogontinæ &c.* vel pro Rabano substituendum Otgarium, quasi Notario, ob bellum à Ludovico Bajoariæ Rege motum, cujus reprimendi causa Ludovicus Imper. cōexcurrens, festinanti nomen Otgarii exciderit, aut Rabanus pro Otgario obrepserit. Putavit quoque à veri specie non alienum, si credamus, Rabanum jam Ludovici Pii voluntate Otgario decessuro successorem designatum tum fuisse. Ego verò Defensorem commenta hæc nec animo suo approbasse, nedum aliis approbaturum certo sum persuasus. Etenim Rabanum vivo Ludovico Imper. successorem Otgario fuisse designatum, historicorum nullus memoravit: Festinatio quoq; ob bellum obtenditur, non probatur. Imò Ludovicum Bodomæ in palatio Regio aliquamdiu commoratum interstitium temporis, in diplomate Campidonensi supra prælato & hoc de quo quæritur, designati, satis evincit. Deinde men-

mendum adeo manifestum à Notario committi, aut commissum Recognitoris, aut Ludovici ipsius oculos fugisse, haut credibile est, sive spectemus primum conjecturam, ubi absolum futurum erat, Archiepiscopum Episcopo, Abbatem utrique præponi; sive alterum, ubi nescio quomodo pro Otgario obrepere Rabanus potuerit, quem in aulâ Imperatoris imò in orbe Christiano notissimum ** Abbatem esse Fuldensem Notarius aut *** Recognitor, nisi rerum quæ agerentur, valde imperiti, ignorare non poterant. Enimverò quamobrem Fabricator autoritate Mogontini Archiepiscopi & Constantiensis Episcopi diploma suum voluerit præmuniri, causa facilima est conjectu: est enim Lindaviense Cœnobium in Diœcesi Episcopi Constantiensis, qui Moguntini se profiteretur suffraganeum. Utriusque assensus magnum apud alios momentum erat habiturus, ut privilegiis tam amplis nemo se opponeret. Et dolus fere processerat, si, quemadmodum callidè, ita cautè fabricator egisset. Ast vindici Numinis providentiæ placuit, ut ex quo firmamentum diplomati quærebatur, dolus maximè pelluceret. Plura non addam, GENEROSSISIME DOMINE, ne publica morer commoda; & alioquin, juxta Pindari dictum, *ad bonam causam tria verba sufficiunt*, malam nec sarcinæ verborum juvant, sive ut in versibus nescio cujus est apud Stobæum:

ὄντι ἀντὶς εἶπη πολλαὶ θαυμάσιαι,
ὁ μικρὰ δ' εἰπων μάλλον ἀν' ἡ χρησιμὰ.

*Non si quis multa dicet admirabimur,
Sed pauca magis & utilia si dixerit.*

Scribebam ipsis Calendis Mart. A. M DC XCV.

** v. Acta Sanctor. IV. Febr. ubi exhibentur G. Henschenii *commentar. prævius*, Rodolphi Presbyteri Monachi Fuldenfis *vita HRabani Mauri*, Joh. Trithemii *eiusdem vita*, tribus libris descripta.

*** Recognitor) Herminmaris ille Diaconus jam anno Ludovici Imperii VIII. adeoque per decem & octo annos id munus obierat v. Diploma Ludovici apud Mabillon. *l. 5. Rei Diplomati. tab. 28.* & Nicol. Schaten *l. 2. Annal. Paderbornens. ad A. 822.* Ne

Ne quis forte circa illa, quæ vulgaribus linguis concepta alibi allegantur, moleste hæreat, LATINAM eorundem INTERPRETATIONEM heic subijcere operæ pretium ususque videretur.

Pag. 2. Von alten Privilegien) de antiquis privilegiis.

Ibid. Der Lindauischen Ausführung) deductionis Lindaviensis.

Pag. 7. Daß R. Rudolffs) Rudolphi Imperatoris constitutionem Imperii priscis literis latinis esse exaratam.

Ibid. Les anciens François n'ajoutoient) Veteres Galli duas has literas CH junctas separatasve præmittebant quibusdam vocibus, non nisi ut pronuntiationem redderent forriorem. Hinc eas plerique Auctores peregrini, Cassiodorus sc. & quidam alii, plerumque omittunt iis in vocibus quibus propterea additæ sunt, ut rudem insuavemque primorum Gallorum denotarent pronuntiationem. Ipsi Gallis non raro omisæ sunt. In instrumento Anni 520. *Clotharius* vocatur quoque *Lotharius*, *Childebertumq;*, & *Hildebertum* eundem denotare non minus ac *Cherebertum* & *Erebertum* in nummis (*Regum nostrorum*) primæ stirpis videre licet. In secundæ stirpis (*Regum*) nummis indiscriminatim *HLudovicus* & *Ludovicus* legitur. Sunt quidam viri eruditi, qui literam H nominibus Regum nostrorum præmissam ab antiquis Gallis, qui ex Germania migrarunt, *Dominum* significare existimabant, cum vocabulum latinum *Herus* aut Germanicum *Her*, quod *Dominum* significat, per hanc literam incipiant. Quam sententiam Latinorum exemplo tuentur, qui Imperatores suos Dominos vocaturi solam literam D. ipsorum nominibus præposuerunt. Lubens eorum amplecterer sententiam, nisi ea ingeniosa magis quam solida, destrueretur per multa numismata sub secundæ stirpis Regibus cusa, ubi litera H nominibus plurium urbium præmissa deprehenditur: Ut HTURONIS, HBAIO.

HBAIOCAS, HREDONIS &c. Ridiculum esset dicere, *Dominum* aut *Herum* heic significari.

Pag. 10. **Der monatlichen**) Dialogorum menstruorum.

Pag. 12. & pag. 33. in marg. **Magdeburger**) Stapulæ Magdeburgicæ injustitia.

Pag. 12. & pag. 13. **Keyser Otto M. hat keine güldene**) Otto M. Imperator bullis aureis usus non est, omniaque ejus diplomata & autographa non auro, sed cerâ, eâque candidâ, obfirmata sunt. Neque cera, uti hodie in more positum est, ligneis, cupreis, argenteis aureisque capsulis impressa deprehenditur. Sed, ceu ex chartis, *et cetera* teste, liquet, membrana eâ parte, cui sigilla imprimuntur, ita inciditur, ut decussatim posita integra videatur, deinde cera intrinsecus & extrinsecus scissuræ isti cruciformi & sigillum intrinsecus ceræ imponuntur, ita ut cera intrinsecus & extrinsecus membranæ quasi cohæreat. Hoc pacto Saxoniorum Imperatorum diplomata signata reperiuntur. Sub Suevicis postea Imperatoribus in morem venit, ut sigilla litteris vel diplomatibus ex sericis aliisque filis aut ex corrigiis incisim appenderentur, cerâ certis capsulis inclusâ.

Pag. 14. **Und des Reichs Keyserl. Adler**) & Imperii aquila biceps.

Pag. 16. & pag. 37. **Spiegel der Ehren**) Speculum Honoris Archiducalis Domus Austriacæ.

Pag. 26. **Der Bischolff von Wenzke**) Episcopus Moguntinus est Cancellarius per Germaniam & primus sententiam dicit in Electione (*Imperatoris*;) Altera est Episcopi Trevirensis Cancellarii per regnum Arrelatense; tertia Episcopi Coloniensis, qui in Longobardia Cancellarii munere fungitur.

Pag. 28. **Wer den Runig kiesel**) quis nam eligere debeat Regem. *& post.* **Den Runig kiesen**) Regem eligunt tres Principes Ecclesiastici, & quatuor Laici. Episcopus Moguntinus est Cancellarius per Germaniam, ejus est prima sententia *in*

H *electione*

electione Regis;) altera est Trevirensis, tertia Coloniensis Episcoporum. Inter Principes Seculares primus in electione suffragium fert Comes Palatinus Rheni Imperii Dapifer: hic mensæ regiae primas dapes infert. Secundus suffragatur Dux Saxoniae, Imperii Marschallus: Hic regis enssem gestat. Episcopus Coloniensis est Cancellarius Longobardiae. Episcopus Trevirensis est Cancellarius Regni Arelatensis. Hæc tria officia ad Electionem (*Regis*) attinent. Tertius (*Electorum Politicorum*) est Marchio Brandenburgensis Imperii Camerarius, hic dat manibus lymphas Regis. Quartus est Dux Bavariae Imperii Pincerna, qui primum Regicyathum ministrat.

Pag. 29. *Wir Syvest Erzbischoff*) Nos Sylvester Archiepiscopus Coloniensis Imperii transmontani Cancellarius.

Pag. 32. *Mitwoch*) Die Mercurii post festum Sancti Michaelis (*Archangeli*.)

Pag. 44. lin. 8. & infra in marg. *Beschreibund Vorstellung*) Descriptio & Designatio Civitatis Dresdensis.

Ibid. circa fin. & pag. 45. & 46. Bey diesem Siegel ist mit zu gedencken) Notandum hoc loco puto, sigillum (quod *Friderici III. Regis diplomati, quo Anno supra millesimum quadringentesimum quadragesimo tertio Civitati Dresdensi Jus Stapulae concessit, appensum est & cujus exlunov exhibet Ant. Weckius*) non esse Imperatoris, sed Regis Romanorum, cum & toreuma regiâ duntaxat coronâ ornatum sit, & aquila unius capititis. Postquam vero Romæ inauguraretur (*Fridericus*) & Imperatorio nomine summæ rerum præfesset, Imperiali coronâ & aquilâ bicipite usum eum in sigillo, ejus ichnographia numero 7. notata ostendit. Ex quo intelligitur Majores hæc talia anxiam sollicitudine curasse, quæque discreta ex moribus illorum temporum credebantur, accurato discrimine separasse. Ceterum celandus non es, Benevole Lector, aliud tempus alios mores postulasse, insecutis seculis Imperatoribus, qui in Germania jam electi coronatique fuerant

rant expeditiones Romanas prorsus negligentibus. Tametsi enim hujus itineris cura sollicitavisset adhuc Carolum V. ei tamen suffectus (*Frater*) Ferdinandus I. id minime suscipiendum ratus est. Quo facto Paulus IV. Pontifex negavit pro vero Imperatore Romano à se habitum iri (*Ferdinandum*), neque ipse, neque ipsius ad Comitata Imperii missus Nuncius, ut Imperatorio eum titulo cohonestarent, adduci poterant. Imperator rem gravem & quæ ad jus eligendi coronandique Imperatorem attinere videbatur ad Electores detulit. Hi omnes tam Ecclesiastici quam Politici rei indignitate moti conceptis verbis testari, ac uno ore dicere: *Non esse Pontificis has partes, non ejus munus, Electionem Aurea Bulla lege esse penes Collegium Electorale; hinc non esse, ut Imperator cederet Pontifici, sique ipse porro molestus negaret à se electum pro Imperatore haberi indictâ causâ, nisi quod Romanam profectio suscepta non esset, cum tamen Legatum eò misisse satis videri poterat, se hac de re certiores factos neque consilio defuturos Imperatori, neque, quò minus officio functi viderentur, ullâ esse ratione commissuros. Ipsum ab omnibus, qui velin Europâ vel aliis in terris populos imperio regunt, Christianis Principibus pro Rege Romanorum haberi, neque infideles refragari, Papam morosum molestumq; esse non desinere.* Electores Ecclesiastici ceteris quasi consilio acriores videbantur. Inde ne quid porro detrimenti caperet Respublica, nemo sequentium Imperatorum inaugurationem petitum Romam iter ipse fecit.

Pag. 46. Die guldene Bull) Auream Bullam esse pervertutum insigne regnantis Romanorum Imperatoris vel Regis.

**SIT NOMEN DOMINI BENE-
DICTUM.**

H 2

EPI.

ΕΠΙΜΕΤΡΑ EX JURE NATURÆ ET GENTIVM.

I. **I**N res singulorum majus est dominium imperantis ad bonum commune, quam dominorum singularium.

II.

Quot actionum forensium sunt fontes, totidem sunt belli.

III.

Quin pro se quisque aut regnum aut jus succedendi in regnum abdicare possit, ni pacta obstant, non est dubium: An & pro liberis? Distinguo. In lineali successione parentum facta liberis natis nasciturisve fraudi esse non possunt.

IV.

Judicium propriè dictum de successione in regnum neque Regis est, neque populi.

V.

Justo bello & imperium civile, tum ut est in rege, tum ut in populo, & herile, & ex utroque mixtum, quin & res populi corporales incorporalesque acquiri possunt: Sed nempe quatenus fert debiti modus, aut causa vitandi periculi id exposcit.

VI.

Vera est ista belli denunciatio apud Tacitum: *ni supplicium in malos presumant, usum promiscuam cade, & apud Livium: eam se contumeliam injuriamq, nisi sibi ab eis qui fecerint, dematur, ipsos omni vi depulsuros esse: quam si pura sequitur, est ex superabundanti,*

L. I. An.
c. XLVIII.

L. VIII.
C. XXIII.

EX

EX JURE CIVILI QVIRITIVM.

I.

Parum stringit Justiniani Legem Fusiam Caniniam abrogantis contra Augustum argumentatio : *quod licet inter vivos debet etiam in testamento licere.* Nam sæpe fallit tum lege, tum etiam moribus.

II.

Ratihabitio patris nuptias inde ab initio facit legitimas, adeo, ut liberis antea quoque natis profit.

III.

Judicium suspecti tutoris rarius usurpari queritur non immerito Mynsingerus, sed nec penitus sublatum est, neque evitatur fidejussoribus datis.

IV.

Contra Banno Imperiali proscriptos neque *L. Si contendat D. de fidejuss.* neque *L. Diffamari C. de ingen. man.* dantur remedia.

V.

Quod lege Rhodia de jactu cautum est, interpretatione porrigitur ad simile damnum ex alia causa datum.

VI.

Adulterium non nisi in nuptâ committitur.

EX JURE FEVDALI.

I.

Falluntur, quotquot putant regalia omnia in II. F. 56, enumerari.

II.

Thesaurus in fundo feudali inventus illis in locis, ubi thesauri Principibus non addicti sunt, à vasallo, totus ipsius est. Si ab alio sit repertus, exreceptissima consuetudine, de qua testantur Cardinalis Lugo, Carpzovius & Schulzius, vasallum cum inventore, excluso Seniore, admittendum putamus.

III.

Mendosè à claris quibusdam Feudalis Jurisconsultis tradi-

traditur, quod, ex quibus causis matrimonia jaste contracta dissolvi, donationes perfecta revocari, & liberi recte exheredari possunt, ex iisdem etiam Vasallus feudi sui jacturam faciat.

IV.

Femina non succedit in feudo franco.

V.

Refutatio feudi in manum Domini aut Agnati nolente Domino fieri potest.

VI.

Jus Curiarum Dominicalium, vulgo das *Dinckhoffs* *Recht*/quondam per totam Germaniam frequentatum, nunc in Alsatia potissimum usitatum, ad primam usque Regum familiam pertingit, neque tamen consuetudine tantum introductum est, sed & scripto Jure nititur. Habetur quippe sedes propria hujus argumenti in *cap. CXXV. Juris Feudalis Alemanni*, cujus talis est inscriptio: *Von Zins- & Lehen-Rechte i. e. de jure emphyteutico*. Vid. celeberrimus Argentoratensis Jctus, JOH. SCHILTERUS *ad istum textum, & peculiari dissertatione de Curis Dominicalibus*, insigni ejus Commentario ad Codicem Juris Alemannici Feudalis subjunctâ.

EX JURE CANONICO ET ECCLESIASTICO.

I.

Jus Patronatus, quod vocant Laicale Canonistæ, excepto tempore ad præsentandum, semper magis privilegiatum est, quam Ecclesiasticum.

II.

Patronum possessorem præsentare posse alio de proprietate contendente, ante litem actualiter in judicio introductam, nec removeri præsentatum, licet de proprietate litigans in judicio vicerit, indubitati juris esse putamus. An idem dicendum lite pendente? In diversa abeunt DD. Nos etiam lite pendente patronum cum effectu præsentare posse analogiæ juris convenientius putamus.

III. Reme-

III.

Remedium Canonis Redintegranda. 3. III. 1. non tam secundum verba, nec secundum mentem suam, quam secundum extensionem Doctorum & usum forenses interdicto Unde vi pinguius est. Exemplum hujus remedii accommodatum & congruum suppeditat Lehmannus Chron. Spirens. l. 7. c. 86.

IV.

Renunciationes filiarum juratæ de hæreditate probantur tum Jure canonico, tum moribus.

V.

Actiones & res adiaphoræ circa cultum DEI subjacent dispositioni Principis.

VI.

Jam ante mutatum in Germania statum religionis exaudiebatur istud πολυθεύκτηλον: Ein jeder Fürst ist Papst in seinem Lande i. e. quilibet Princeps in territorio suo est Papa.

EX JURE PVBLICO QVOD IN GERMANIA VSVRPATVR.

I.

Non inciviliter fortasse Rempublicam Germanicam irregularare aliquod corpus, siquidem ad regulas scientiæ civilis exigatur, vocavit personatus Scriptor Severinus de Monzambano. Mollius loquuntur ij, qui eam inter systemata & dissimilares civitates quasi interjectam speciem, ἀνόνομον vocant, ad exemplum herbæ ejusdem nominis, quæ non inveniendo, nomen invenit, ut eleganter loquitur Plinius Histor. Nat. L. XXVII. C. IV.

II.

Regiones Germaniæ per se consideratæ sunt peculiare quædam civitates & respubiicæ υπάλληλοι, ad universum autem Imperium relatæ eam habent rationem, quam domus ad Civitatem,

III. Regi-

III.

Regimen territoriorum Principum est simile administrationi Imperii sive Reipubl. communis, præsertim qualis olim erat. Ac licet ingens posterioribus temporibus mutatio facta sit tum in capite Imperii, tum in membris ejus, nihilominus insignis adhuc hodie in Imperatore, in membris Imperii, & in partibus Reipubl. præcipuis deprehenditur analogia & similitudo.

IV.

Civitates Imperiales utrum habeant SUPERIORITATEM TERRITORIALEM (die hohe Landes-Obrigkeit) hodie vix dubitari potest: an Liberi Equites eâ gaudeant, ex definitione ejus expediri potest.

V.

Concl. Theoretico pract. ad II. exercit. I. §. I.

In controversiis, quæ de superioritate territoriali judicio disceptantur, locum habere istud Lauterbachii: *In nostro Imperio qui lege nititur Justiniana, licet ejusdem observantiam non probet, tamen causam tam diu habet fundatam, donec adversarius jus posterius monstret contrarium*: per pleraque fere juris civilis privati capita ostendi potest, nisi quod, ubi principium juris Germanici cum Romano pugnat, illud huic præpollere debeat.

VI.

Ut tamen Principibus eodem semper rigore, quo privatis jus dicatur, SALVS REIPUBLICÆ, SUPREMA LEX, minimè permittere videtur.

VII.

Reservatum, quod vocant, Ecclesiasticum ad Evangelicos Episcopatum possessores, qui electi vel postulati sunt, reciprocari, ex Instrumento Pacis liquido patet.

MONITI, MELIORA SEQUEMUR.

r.) Dieta dis-
quisition.
n. 614. n. 623

tica operis, quoque est, u-
tantium; for-
cem diploma-
tasse credimur
gien / ad que-
sima de stapula
ter etiam qua-
at, an unquam
specimen inf-
tia Imperialis
plomatum e-
Pipino usque
manni Conr-
ma, Ludovic-
vit. Nam c-
apud cordati-
fertim si cogi-
fiam doctissi-
modis exagit-
atque ingeni-
disciplinae, q-
harum salter-
initiis (Fran-
tempora obs-
quemur, ve-
prius nostra f-
ntere, aut qua-

* Nec des-
serum, prolixè
270. Linnaeus
Scaligerum ep-
non videat, qn-

, nunc in co-
omnium ex-
ustriâ, Codi-
ia idem ten-
alten Privile-
tione doctis-
um, diligen-
ubitari que-
Ante ipsum
nsione Abba-
sylogogen di-
peratorum à
octa est Her-
iensis diplo-
m, oppugna-
pologia, an
tamus, præ-
controvers-
am indignis
ionem curæ
egantissimæ
stum rerum
um Regum
nostra usque
anulla prose-
chium verba
me convivâ
6. X. de fide in-
zzzzzz p.
us Josephum
tam cæcus, ut
s otii quam si-
dei

